BUDSTIKKA

Norsk Posthistorisk Selskap

ISSN 1891-8859

Årgang 22 nr. 4
November 2017

I dette nummer:

Noen linjer fra redaktøren 2
Dagens applaus 2
Dansk pakkepost til udlandet 2
Lederens hjørne 3
Referat fra møtet 23. sept. 2017 4
Egil H. Thomassen: Postranet ved Lyngdalsfjorden 6
Jay Smith: Words matter 7
Tore Haga: Trykkerispor frå en urolig tid 8
Oddbjørn Salte: Postexpresse og Nordlandsposten 1805 10
Helge Fritsen: Tristan da Cunhas' «potet-frimerke» på brev til Norge i 1948 11
Harry Snarvold in memoriam 12
Wilfred Wasenden; En spesiell konvolutt 12
Tore Berg: Ville vesten i Fyresdal ? 13
Olav Dyresen: Svinesund b 14
Ivar Sundsbø: Anmeldelse, Postran 15
Per Erik Knudsen: Litt mimring 16
Per Erik Knudsen "Om 100 år er allting glemt", Omtale Wasenden:"Bankobrev" 16
Per Kindem: Posten på Prestebakke 18
Arvid Løhre: Tre brev – Tre donasjonsobj. 20
Oddbjørn Salte: Reisende medtatt i postbåten 1799 22
Viktige venner av NPS 24

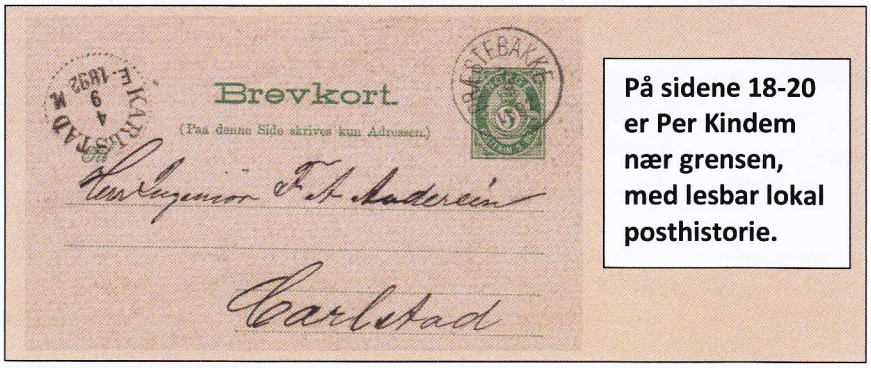

På sidene 18-20 er Per Kindem nær grensen, med lesbar lokal posthistorie.

Side 14-15

Ikke norsk, men til Norge.
Les på side 11

Hvem som trykket kortet får du vite på sidene 8-9

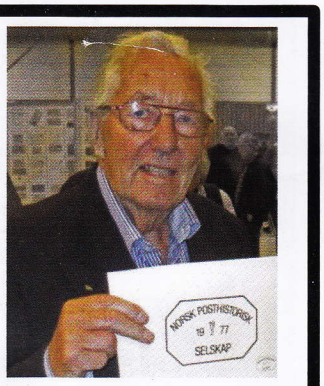

Harry Snarvold Side 12

Dette er ikke forslag til nytt medlemskort i Selskapet. MEN: Det kan bli ditt med raust bud på et av brevene på Donasjonsauksjonen 2. desember. Forhåndsbud anbefales.
Les utførlige beskrivelser på sidene 20-21

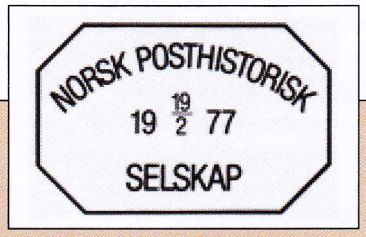

Vinterens og vårens møter:

2. desember 2017
Hallvard Slettebø
Luftskipet kommer!
En norsk tur med zeppelineren.

27. januar 2018
Fellesmøte med Krigs- og feltpostforeningen.
Øivind Rojahn Karlsen:
Feltpost - i vid forstand

7. april 2018
Årsmøte
Jan Lauridsen:
Russland via Vardø (Pomorposten)

Møtene holdes i 2. etasje, lokalet "Anton B.", over

Kafé Asylet
Grønland 28, 0188 Oslo kl. 13.00
Mat og drikke: tradisjonelt opplegg

Budstikka

utkommer i 2017 med fire nummer og sendes til medlemmene i NPS.

Ettertrykk tillatt etter avtale for originalstoff.
(Men ikke stoff merket med ©).

Ansvarlig redaktør:
Per Erik Knudsen
Ullern allé 123, 0381 OSLO
Tlf.: 0047 2250 1349
E-post: **budstikka@posthistorisk.no**
per.erik.knudsen@getmail.no

Norsk Posthistorisk Selskap
Adr.: Postboks 4369, Nydalen
0402 OSLO, Bankgiro: 0540 08 40395

Leder: Trond Schumacher
Holmendammen Terrasse 22, 0773 OSLO
E-post: trond@schumacher.no

Nestleder: Øivind Rojahn Karlsen
Maries vei 12, 3650 Kongsberg
E-post: oivindrk@online.no

Sekretær: Arvid Løhre,
Lurudveien 28 K,
2020 SKEDSMOKORSET
E-post: arvid@online.no

Kasserer: Gunnar Melbøe
Betzy Kjeldsbergs vei 26 E, 0486 OSLO
E-post: gmelboee@online.no

Styremedlem: Olav Dyresen
Trudvangveien 2b, 0363 OSLO
E-post: olav.dyresen@hotmail.com

Varamedlemmer:
Ole Jørgen Grann
Mikrobølgen 12c, 1151 OSLO
E-post: ole.grann@ks.no

Øyvind Midtlid
Partingtons vei 6. 1726 SARPSBORG
E-post: oyvind.midtlid@natur-stein.no

Hjemmeside: www.posthistorisk.no
Webredaktør: Jan Lauridsen
E-post: janlauridsen45@gmail.com

Noen linjer fra redaktøren:

Hvert nummer av Budstikka er på 24 sider. Burde det vært færre eller flere? Jeg har tidligere antydet at *om* det kommer mye godt stoff, må bladet kunne være på flere sider!

Når jeg blar tilbake i utgavene jeg har hatt ansvar for, må jeg erkjenne at jeg av og til bruker for liten skriftgrad til at alt er like leselig. Det er nok gjort for å få plass til mest mulig av stoff jeg har fått og hatt lyst til å bruke så snart som mulig. Mentalt viktig å holde meg innenfor det normale sidetallet.

Jeg ser til min forundring at i "min" periode er det etter hvert presset inn ganske mye mer på hver side. Det er luksus for en redaktør.

Juleønsker er hyggelige, men helårsønsket mitt er enda bedre: La meg fortsatt leve som luksusmenneske, send inn stoff nok til at Budstikkas sider blir bugnende av godt stoff.

I dette nummeret bidrar et rundt dusin medlemmer med stoff. Det betyr *ikke* at det er "dusinvare". Når noe står med liten skriftgrad, så vet jeg jo at de aller fleste lesere kan bruke forstørrelsesglass. Derfor føler jeg ikke dårlig samvittighet for at jeg bruker små skriftgrader på noe stoff. Posthistorikere er vant til å sjekke detaljer. Gjør det også når du leser Budstikka.

Per Erik

Når du går inn på hjemmesiden vår, og det gjør du vel ofte (?), vil du under stikkordet ***Eksponat*** finne at vår venn **Hallvard Slettebø** hittil har lagt ut seks av sine eksponater der.
Tre en-rammere og tre 8-rammers eksponater er hans. Vi *vet* at Hallvard er en allsidig samler og kunnskapsformidler. Vi *vet* at han har stilt ut og høstet ros og medaljer. Vi *vet* at han er hjelpsom.

Men få av oss har fått med oss alle eksponatene hans. Det gode med gode posthistorikere, er at de deler sin viten med andre, med raus hånd.
Disse seks eksponatene er slett ikke alt Hallvard har interessert seg for innen samleriet. Så kanskje kommer også andre, litt mindre posthistoriske eksponater, til å bli delt med oss. Som speiderekspnater?

Dagens applaus til Hallvard er velfortjent. Også redaktørens applaus til de andre som har lagt ut og kommer til å legge ut sine eksponater. På hjemmesiden høstes det ikke poeng, medaljer og diplomer. Bare andre samleres dype interesse for innsatsen som er gjort.

En kunstners forestilling av filatelisters og posthistorikeres verden. Mildt kaos?

Dansk pakkepost til udlandet – en håndbog.

Alle vi som interesserer oss for dansk filateli, kjenner **Ib Krarup Rasmussen** av navn, veteranen som bl.a. redigerer Dansk Filatelistisk Tidsskrift. Det danske forbundet har nå utgitt en bok som vil interesse mange også i Norge. **Kapitel 6** heter: **"Pakketakster til Sverige og Norge 1879-1991".**
Ibs bok bygger på artikler i DFT fra det siste ti-året; **boken er fornuftig gjenbruk.** (160 sider A4-format, innbundet)
Ib henviser til sin artikkel i Dansk Posthistorisk Tidsskrift nr. 2, 1989 (perioden 1852-1931) for den tiden han ikke dekker i denne nye håndboken. **(DPT finnes i OFK-biblioteket og er tilgjengelig for alle medlemmene i NPS.)** Jeg betalte DKK 200 for mitt eks. av boken på Nordia i Vejle. Helt klart dyrere tilsendt i posten, men verd mange ganger mer!

Per Erik

ISBN 978-87-88688-28-3

ISSN 1891-8859

Lederens hjørne

Kjære venner.
Frimerkesesongen er over oss med et mylder av frimerke-aktiviteter på alle fronter.

Utstillinger, montering av samlinger, auksjoner, dommer-oppdrag, skriverier, messer og foredrag og ikke minst alle møtene rundt om i filatelistiske klubber og i Selskapet. Vi er alle med på å holde hjulene i gang, hver på vår måte.

Også på Facebook skjer det saker og ting. Forbundspresidenten og mange av hans undersåtter er der, og grupper og undergrupper av filatelister og posthistorikere deltar med nyttig info om frimerkeutgaver og postkort.

Mange har også startet sitt private salg av brev og kort de ikke har bruk for via Facebook. Og til og med Posten er der! Noen av dem som boltrer seg på "Fjeset" er venner med alle; andre reserverer seg noe og er helst venner med bare dem som har samme interesser som dem selv. Selv er jeg trolig av den mer reserverte typen som ikke profilerer så mye om privatlivet og hobbyen min på nettet. Men jeg følger med! Facebook er kommet for å bli, og det gleder meg for eksempel mye at våre tillitsvalgte og dommere er raskt ute på Facebook med resultatlister og bilder fra palmaréer og dess like fra alle utstillingene som jeg ikke har hatt anledning til å være til stede på. Facebook er som Nyhetskanalen. Begivenhetene blir lagt ut og ligger der lenge før tilsvarende info eventuelt blir publisert på hjemmesider og i andre medier. Det er det som er Facebook har jeg forstått. Det er bare å "joine" – ingen vei tilbake hvis vi skal holde kontakten.

Likefullt skal medgis at så langt har jeg ikke gjort meg til venn med de om lag 5000 studentene jeg har hatt med å gjøre gjennom mitt 40 år lange virke på Universitetet i Oslo. Men det er trolig den veien det bærer når det gjelder å opprettholde kontakt med mennesker en har møtt.

Når dette skrives er det november med bl.a. fire forestående store auksjoner i hovedstaden. Spørsmålet for mange er: vil det dukke opp materiale som kan være av interesse for den kjøpelystne, den kresne, eller den som mangler akkurat det objektet som må til for at samlingen skal bli komplett? Det er spennende tider vi skal igjennom før bladet vårt går i trykken!

I dette nummeret av Budstikka har jeg funnet fram et feltpostbrevkort fra felttoget i 1940. Kortet har også fått en kort omtale på s. 48 i General Otto Ruges bok om « Felttoget - Erindringer fra kampene april – juni 1940»; boken utkom på Aschehoug forlag i 1989:

> *«En detalj som skulle ordnes, var feltposten. Jeg fikk på Lillehammer trykt feltpostbrevkort som ble delt ut blant avdelingene. Oplaget var ikke større enn at disse brevkortene formodentlig er blitt en filatelistisk delikatesse. De gjorde god nytte for de soldater som hadde sine slektninger på vår side fra fronten. I det hele fortalte postvesenet meg at det gikk ganske meget post fra fronten, men det kom dessverre altfor lite post til dem som kjempet, for ingen av de pårørende visste jo hvor hen de skulle adressere posten».*

Denne uttalelsen er lett å tolke dithen at generalen selv må ha vært en ihuga filatelist. Og det var han. Så langt general Ruge. Selv har jeg for noen auksjoner siden skaffet meg et sådant strøkent brevkort, brukt og kontrollert av to menige infanterister som var de som faktisk betjente feltpostkontoret på Lillehammer i aprildagene 1940; ***Gogge*** og ***Koki!***
Kortet er datert 20. april 1940.

Feltpostkontoret på Lillehammer vai i virksomhet i 5 dager fra 17. - 21. april

«Kjære Mor! Koki og jeg sender de beste hilsener. Vi har det kjempefint, med halvt sivilt arbeide. Har skaffet oss en mengde gode kamerater. Håber dere har det like godt. Hilsen Gogge.
Dette er menig Knoop som efter å ha vært på Jørstadmoen som infanterist i fullt utstyr nå er ansatt på feltpostkontoret. Vi er begge ved godt mot og er sikker på utgangen av krigen. Hils Bakkens og Jan og Bror. Hilsen Koki.»

Med ønske om en fin adventstid, en god jul og et godt nytt år til alle mine venner i Selskapet,

fra *Trond*

REFERAT FRA MEDLEMSMØTET 23. SEPTEMBER 2017

Jeg husker ikke når vi sluttet med obligatorisk påmelding til møtene. Iallfall var det påmelding den gang da vi lånte møtelokaler av Postverket i «Steinhuset», Dronningens gate 15, sånn fram til 1997, for tjue år siden. Vi måtte gå gjennom vakta i kjøreporten i Prinsens gate, og vi måtte oppgi navn. Og lapskausen ble bestilt fra Posthuskantina. Nå bestiller vi også lapskaus «på huset», til sånn omtrent 35 stykker, og som regel er det mer enn nok. Også til storspiserne, som ønsker to porsjoner. Det er sjelden vi nærmer oss 35 møtedeltakere. Men lørdag 28. september var en slik dag.

Litt trangt blir det, og praten går ganske høylytt, men du verden så hyggelig. I protokollen sto det på slutten av møtet i alt 37 medlemmer og 2 gjester. Men ikke alle skulle spise, og ikke alle var der samtidig, og det ble visst nok denne gangen også

Velkommen!

Trond tok ordet kl. 13:15, og som vanlig startet han med en liten orientering fra styremøtet om planene framover. Julemøtet var allerede kunngjort i Budstikka. Første møtet neste år, 27. januar 2018, blir et felles møte sammen med Krigs- og feltpostforeningen. Øivind Rojahn Karlsen vil da presentere sin bok: «Norsk feltpost – i vid forstand». Årsmøtet blir sannsynligvis 7. april, Jan Lauridsen vil da holde foredrag om postforbindelsen til Russland/Arkhangelsk via Vardø, de siste oppdateringene.

Hovedpost

Odd Arve Kvinnesland fikk ordet kl. 13:30 med dagens hovedpost: «**Lofoten og Vesterålen, postekspedisjon i nesten 100 år, 1867 til 1963.**»

Odd Arve starter bestandig med en presentasjon av seg selv. Men nå er han vel godt kjent for de fleste? Og de som ikke husker det fra siste gang han var hos oss, kan finne fram igjen Budstikka nr. 1/2015.

Jeg kan selvfølgelig ikke lage et kompendium av det han snakket om. Men det startet med Statens skip i ruter på Lofoten/Vesterålen, så fulgte etablering av Vesteraalens

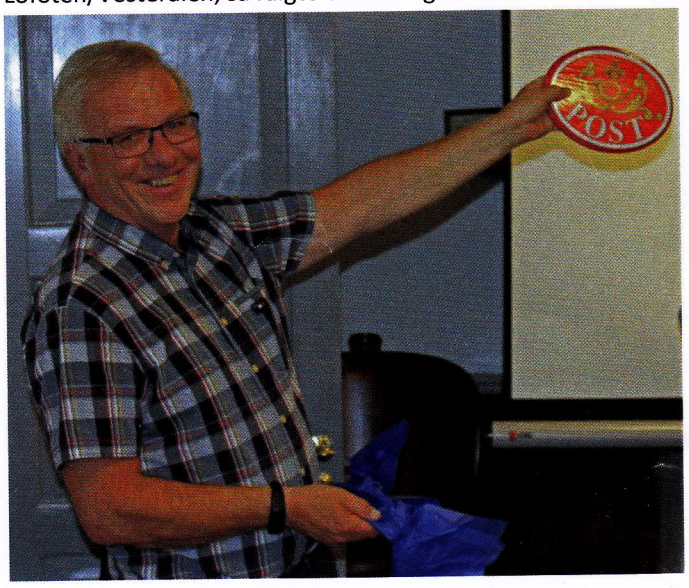

Med takkegaven til alle foredragsholdere.

Dampskibsselskab, med opprettelse av Lofoten og Vesterålens postekspedisjon. Så var det perioder med nye rederier inn i trafikken, vekst og til slutt innskrenkninger fram mot slutten i 1963.

Stempler, brev og andre postsaker, vi fikk en interessant, grundig og godt dokumentert innføring og gjennomgang av denne skipsposten, og med spørsmål fylte det hele omkring en time

Posthistorisk lapskaus

Nå var serveringen tilbake i gammelt gjenge, vi fikk strekke på beina og stå litt i lapskauskø. Vi begynte med det ca. 14:35, og 14:48 var vi godt i gang og det var klart for Selskapets skål. Så fulgte i tur og orden skål for de fraværende medlemmene kl. 14:55, og for Postverket, slik det engang var, kl. 15:00!

Forslag på nye medlemmer

Referert av leder under møtet.

- Øyvind Midtlid foreslo ***Ingar Elgesem***, *Oslo*. Godt kjent fra oppdrag og verv i Forbundsstyret. I det siste mest profilert for artikler i NFT (Normann-postkort). Har et interessant og betydelig eksponat om togpost. Forslaget er støttet av Lars Muribø.
- Arvid Løhre foreslo ***Dag Henriksbø***, *Kvinesdal*. Ble i 2017 tildelt Norsk Filatelistforbunds Hederstegn som belønning for fremragende filatelistisk arbeid i form av artikler eller litteratur. Han holder også foredrag om sitt spesialemne, utvandringen til Amerika og "norske" poststeder. Forslaget er støttet av Odd Arve Kvinnesland.
- Arvid Løhre foreslo ***Terje Skjoldal***, *Vanse*. Utstiller med samling under utvikling i posthistorisk klasse. Samlingen «Posten på sjøen omkring Farsund» ble tildelt bronse på den regionale utstillingen *Lister 2017*. Han har gitt ut bok sammen med Birger Stillufsen. Forslaget er støttet av Odd Arve Kvinnesland.
- Arvid Løhre foreslo ***Torgeir Nordal***, *Nissedal*. Utstiller i posthistorisk klasse. Fikk stor vermeil for sin samling «Posten i Nissedal 1857-1969» på den regionale utstillingen *Lister 2017*. Forslaget er støttet av Odd Arve Kvinnesland.

Forslag på den siste av de nye kandidatene ble levert for sent til å bli referert under møtet. Formelt sett skal derfor dette forslaget også være referert under et medlemsmøte, det vil si julemøtet, før vedkommende kan tilbys medlemskap:

- Odd Arve Kvinnesland foreslår ***Finn H. Eriksen***, *Høvik*. Kandidaten står bak betydelig forskning og arkivsøk som har gitt grunnlag for artikler i «Postlugaren». Han har også skrevet selvstendige artikler i Postlugaren. Han samler jernbanepost. Forslaget er støttet av Jan Lauridsen

Medlemmenes 5-minutter

- ***Tore Berg*** hadde tenkt å reklamere for Filatelistisk Årbok 2017, der Selskapet er godt representert. Fem artikler fra Budstikka, og flere artikler fra andre tidsskrifter er også skrevet av våre medlemmer. Men Tore hadde allerede fått omsatt de årbøkene han hadde med for salg. Så han skulle snakke om noe annet i stedet.
- Så ***Tore Berg*** viste i stedet fram et skriv, som inneholdt en etterlysning fra postføreren i ruta Fyresdal-Skien på våpen til forsvar mot overfall. Og han kom med noen betraktninger om bevæpningen og hvor lenge slikt utstyr var tilgjengelig for postfolk. *(Se side 13 i dette nr.)*

- ***Erik Lunde*** informerte forsamlingen om at **Nordia 2019** blir i Østfold, i perioden 23.-25. august 2019. Stedet er Quality Hotel Grålum, og Fredrikstad Filatelistklubb er teknisk arrangør. Deretter fikk vi en innføring i gamle og nye kommunegrenser i området, knyttet til det faktum at Sarpsborg ikke er det samme som Fredrikstad, eller motsatt, og Tune var litt av hvert eller ingen av delene
- ***Odd Arve Kvinnesland*** reklamerte for noen salgsprodukter han hadde med fra den nylige avholdte regionale frimerkeutstillingen *Lister 2017*, og han hadde der og da "åpen butikk." Vårt medlem **Hallvard Slettebø** hadde fått Norsk Filatelistforbunds ærespris for eksponatet «Norway in America» ved denne utstillingen.

- ***Wilfred Wasenden*** har i 5-6 år arbeidet med norske bankoforsendelser fram til 1877. Det har nå resultert i en utgivelse i bok i begrenset opplag, som var til salgs på møtet.

  (Se side 16-17 i dette nr. for nærmere omtale.)
- ***Per Erik Knudsen*** hadde med Egil H. Thomassens nye bok «Postran» til salgs til spesialpris. (Se side 15 for anmeldelsen.).
- Redaktør for hjemmesiden, ***Jan Lauridsen***, setter pris på artikler han kan legge ut på hjemmesiden.
- ***Arvid Løhre*** fortalte om den gang Norsk Posthistorisk Selskap var invitert til mottakelse i Den norske ambassade i København, for 30 år siden i høst. Det var under Hafnia 87, og vårt medlem **Thor Gislesen**, som var til stede på dagens møte, hadde en stilling ved ambassaden og sto bak arrangementet.
- ***Kjell Åge Johansen*** begynte minnet først om biblioteket – til OFK – der også NPS's medlemmer har fri tilgang. For tiden selger de ut fra sitt dublettlager og fjernlager – så det er mulig å gjøre kupp. Først til mølla.

  Så var det «***klubbutstillingen***» i Stockholm han ville snakke om. Det gjelder **Stockholmia 2019**, 29. mai til 2. juni, som er en jubileumsutstilling for **The Royal Philatelic Society London.** (Se for øvrig NFT nr 6, 2017 side 66-67). Medlemskap i «The Royal» koster årlig GBP 108, og man må være anbefalt. **Kjell Åge** og **Hallvard Slettebø** står i så fall til disposisjon. Hvis du mener du har noe utbytte av det.

Spontanauksjon

Spontanauksjonen startet kl. 15:55, og det var i alt **32 objekter** som var unnagjort til kl. 16:37. Til dels frisk budgivning, mens noe ikke gikk så raskt. God spredning. Av de mer kuriøse objektene var et **trekkpapir med portotakster** på den ene siden og linjer på den andre – det gikk for 50 kr. Trolig underlag hentet fra en skriveblokk med luftpostpapir.

Norwex 97 – innbundet, alle heftene fra bulletin til palmares, gikk også for 50 kr. Det samme gikk et uinnbundet eksemplar av **Schau's posthistorie (1947)**.

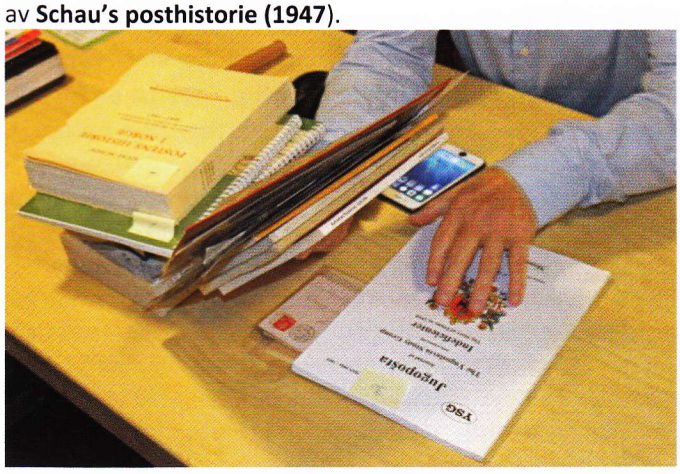

Et ilpostbrev med 30 øre porto stemplet ***Mesnelien*** ble det heftig budgivning på, og tilslaget ble på 550 kr.

Referent og fotograf: *Arvid Løhre*

NPS hjemmeside skal også være en gjemmeside. Ikke for å gjemme bort – men for å ta vare på for fremtiden:

I skrivende stund er det lagt ut 10 eksponater der. Det er ubegrenset plass til alle medlemmenes eksponater. Enten det er 1-rammere, 5-rammer eller 8-rammer eller hvor mange du nå har laget. Web-redaktør tar seg av eksponatene, så les hvordan på hjemmesiden eller ta kontakt med ham.

Vis frem alle de eksponater du er glad for, stolt av og har lagt ned mye av "sjela di" i arbeidet med. Det vil glede oss andre.

Vi kommer ikke alltid på alle utstillinger og kan sjelden bruke så mye tid på hvert eksponat der; så mye annet å se. På hjemmesiden kan vi bruke den tiden vi vil, til og med laste på egen computer om nødvendig.

www.posthistorisk.no

Postranet ved Lyngdalsfjorden

Egil H Thomassen

Det er gitt ut ei bok om postran i Norge. I etterordet til boka står det: *«Enkelte oppslag kan ha vært vandrehistorier uten belegg i virkeligheten."* Dette er fortellingen om en vandrehistorie, men den har belegg i virkeligheten.

Hovedpostruta fra 1653 mellom Kristiansand og Stavanger gikk i Vest-Agder over Lyngdal. Ifølge Berrum var det i 1720 et poståpneri i Lyngdal på gården Aarnes, noe senere flyttet til Øvre Berge. Når vi kommer fram til 1808 er navnet på poståpneriet Refsvold i Lyngdal, og i 1855 bare Lyngdal. Ved Kgl.res. 30. juli 1812 ble det igangsatt ukentlig bipost mellom Refsvold og Farsund langs sydsiden av Lyngdalsfjorden. Samtidig ble det opprettet poståpneri i Farsund. Postruta ble i 1852 utvidet til fire ganger ukentlig.

I avisen «Fædrelandet» for 7. desember 1881 er den aktuelle hendelsen beskrevet slik: *«**Forulykket post.** Postfører Hodne, som ankom til Flekkefjord forrige Lørdag med Landposten østenfra, beretter ifølge «Flekkefjord Budstikke» at Biposten fra Farsund til Lyngdal er forulykket Torsdag Aften, idet Postbeforderen med Hest er druknet i Lyngdalsfjorden i Nærheden av Gaarden Omdal ved at kjøre udfor Veien. Fredag Formiddag opdagede et Fruentimmer at en Hest laa og flød i Søen, og hun underrettede da straks Folk om at noget galt maatte være paaferde. De ankomne fandt at det var Posthesten som var forulykket, og bjergede den vedhængende Kariol og fastsurret Postvæske iland. Det blev derpaa straks foretaget Sokning og fandtes Postbeforderen, der hed Lars Mathias fra Gaarden Rudsjord og en av hans Naboer der havede faaet kjøre med ham paa Hjemveien paa 40 Favne Vands Dybde. Postbeforderens Uhr var standset paa 11. En av Rækkestenene paa Veien ved Ulykkestedet befantes udstødt.»*

Karjol (Gigg) fra Lyngdal, ca. 1910.

De fleste av landets aviser publiserte denne eller en tilsvarende forkortet utgave om ulykken etter den vanlige klipp-og-lim metoden. Men en avis kunne fortelle en avvikende historie. I «Bergen Adressecontoirs Efterretninger» for 9. desember kunne avisen fortelle at de to på karjolen nok hadde vært i bedugget tilstand da de forlot Farsund. Det ble også funnet en brennevinsflaske i lommen på en av de omkomne. *«Desværre har nok Brændevinsdjævelen her været ude og krævet sine Ofre.»* To menn fra Hægebostad som hadde kjørt foran dem ned Aunevikbakkene hadde hørt ramling og et plask, men etter å ha snudd og lyst med lykter fant de ingenting.

I vår tid er denne historien fortalt på nett og i bøker. Det siteres her fra en av bøkene: «Høgt i svingen like innafor Aunevik, mellom Aunevik og Åmdalsstronda, skjedde det et postran 24. november 1881. Postføreren og en nabo satt på karjolen. I Farsund ba en mystisk tredjeperson om å få sitte på. Brått fikk han det innfall at han ville hoppe av fordi han «*hadde glemt noe*». I den fæle kleiva mellom Aunevik og Åmdalsstronda hoppa to menn fram bak en stein og ville gripe fatt i hesten. Hesten skvatt til, steile, ramla utfor vegen og ned i fjorden og dro med seg både karjolen og postføreren.

Samme kveld dukka det opp to menn hos lensmannen og meldte fra om postranet. De var fra de indre bygder, Hægebostad eller der omkring. Lensmannen undersøkte åstedet. Postføreren blei funnet drukna, fastspent i karjolen nede i Lyngdalsfjorden. Den lå på grunt vann utpå kanten av brådjupet. Naboen blei også funnet. Hesten ble funnet helt inne på Kråviksanden. Den hadde svømt og dratt med seg de avbrukne skjækene, men hadde druknet av utmattelse.

Lensmannen greide aldri å oppklare ranet. Etter hvert breidde det seg ei uhyggestemning blant bygdefolk. I mørke kvelder skyndte folk seg folk seg fordi åstedet, og barna var livredde. Det utviklet seg en skikk at vegfarende bukka eller tok av seg hatten når de gikk forbi det uhyggelige åstedet. Derfor ble åstedet kalt Bukkesteinen. Åra gikk, og seinere ble Bukkesteinen sprengt bort under veganlegg. Den sto i yttersida av svingen straks aust for Aunevik.

Mange år senere blei en mann i Amerika dømt til døden i den elektriske stol. Han hadde kommet på skråplanet. Før han satte seg i stolen, ville han lette samvittigheta si med å tilstå en forbrytelse han hadde gjort i Norge. «*Det var jeg og kameraten min som ville rane posten mellom Farsund og Lyngdal. Postføreren drukna. Naboen til postføreren overlevde til å begynne med, fordi han ble slengt av karjolen da hesten steilte, men vi gjorde kort prosess med han og kasta han på sjøen så han ikke skulle vitne mot oss.*» En mann fra Aunevik i Lyngdal leste dette i amerikanske aviser og kjente igjen historia.»

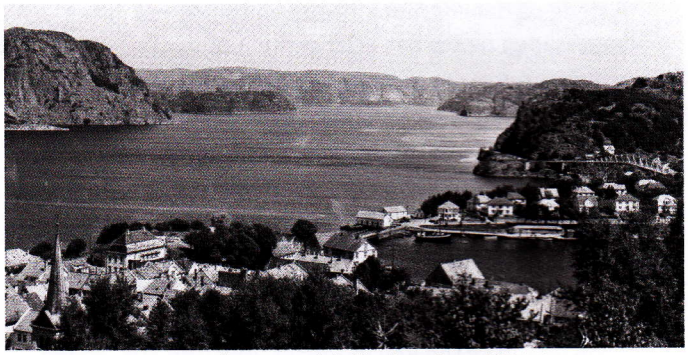

Farsund og Lyngdalsfjorden. Foto Mittet

Det spriker mellom avisreferatene fra 1881 og nåtidens fortellinger. For å ta det punkt for punkt:

Utsagn: I Farsund ba en mystisk tredje person om å få sitte på. Brått fikk han det innfall at han ville hoppe av fordi han «hadde glemt noe».

- Hvordan vet man det, de to andre var døde og kunne ikke vitne.

Utsagn: I den fæle kleiva mellom Aunevik og Åmdalsstronda hoppa to menn fram bak en stein og ville gripe fatt i hesten.

- Hvordan vet man dette, de to på karjolen var døde. Ingen vitner i 1881.

Utsagn: Vi gjorde kort prosess med han og kasta han på sjøen så han ikke skulle vitne mot oss.

- Kirkeboka for Lyngdal oppgir at gift gårdbruker Hans Gabriel Abrahamsen Rudjord og gift gårdmann Lars Mathias Olsen Rudjord «*kjørte ut for Veien og fant sin død i Lyngdalsfjorden*» Ingen skader på de omkomne ble oppgitt. Ingen merknader i kirkeboka 1881 om postran.

Lyngdal prestegård.

Utsagn: Mange år senere blei en (nord)mann i Amerika dømt til døden i den elektriske stol.

- Den 7. oktober 1894 kunne Stavanger Aftenblad melde at nordmannen John Hansen var blitt henrettet i Astoria, Oregon for drap på sin kone. En mail til Clatsop County Historical Society ga som svar at John Hansen var finsk. «*The neighbors thought he was a nice guy, but liked to drink*».
- Den elektriske stol ble første gang benyttet i New York i 1890. Den eneste norsk-amerikaner som ble henrettet i den elektriske stol var Ludvig Halvorsen Lee i 1928. Han var bygningssnekker fra Aurskog, født i 1890 og emigrerte i 1922. Han ble dømt for drap på fire kvinner i Brooklyn. Saken ble utførlig referert i norske og norsk-amerikanske aviser.

Utsagn: Samme kveld (torsdag) dukka det opp to menn hos lensmannen og meldte fra om postranet. Lensmannen undersøkte åstedet.

- Fredag formiddag oppdaget et fruentimmer at en hest lå og fløt i sjøen og underrettet folk.
- De to mennene fra Hægebostad som hadde hørt støy i Aunevikbakkene og forgjeves undersøkt forholdet, hadde nok meldt seg for lensmannen etter at ulykken var blitt kjent, men neppe torsdag kveld.

Utsagn: Hesten ble funnet helt inne på Kråviksanden. Den hadde svømt og dratt med seg de avbrukne skjækene, men hadde druknet av utmattelse.

- Fruentimmeret fant hesten druknet der hvor den hadde kjørt utfor med karjol og postveske.

Utsagn: En mann fra Aunevik i Lyngdal leste dette i amerikanske aviser og kjente igjen historia.

- Henrettelse av en norsk-amerikaner ville ha gitt stor spalteplass både i de mange norske avisene i USA og her hjemme slik tilfellet var i 1928. En henvendelse til det norsk-amerikanske museet Vesterheim i Decorah og slektninger innen rettsvesenet «over there» har ikke gitt resultater. Heller ikke en etterlysning på Digitalarkivet i august 2013 ga noe svar på om historien fra Lyngdalsfjorden var referert i amerikanske aviser.

Så vi kaller det en vandrehistorie.

Lyngdal kirke. Foto Mittet

Kilder:

Hans Berrum: «*Norges Posthistorie 1720-1814*»
Postmuseet. Postdatabasen Farsund og Lyngdal.
Stavanger Amtstidende og Adresseavis:
28., 29. og 30. november 1881
Fædrelandet (etter Flekkefjord Budstikke):
7. desember 1881
Bergen Adressecontoirs Efterretninger:
2., 9. og 14. desember 1881
Kirkebok for Lyngdal, begravete 1881
Stavanger Aftenblad: 10. juli 1894
Torfinn Normann *Hageland: «Gamle veger i Vest-Agder»* (2000)
Sigurd Eikeland: «*Lyngdal. Fra istid til nåtid*» (1981)
www.fleseland.com: «*Historier fra Lyngdal*»
Nordisk Tidende: 5. oktober 1928

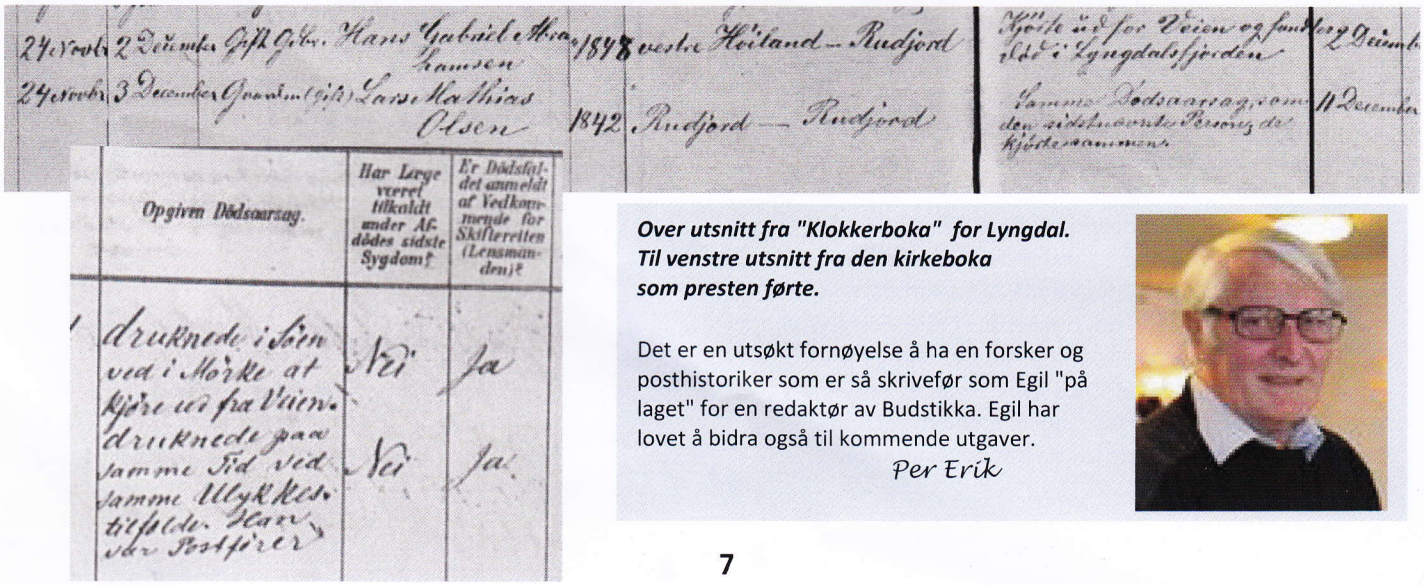

24 Novbr	2 December	Gift Gdbr.	Hans Gabriel Abrahamsen	1878	vestre Høiland — Rudjord	Kjørte ud for Veien og fandtes i Lyngdalsfjorden	2 Decembr
24 Novbr	3 December	Gjordbr. (gift)	Lars Mathias Olsen	1842	Rudjord — Rudjord	Samme Dødsaarsag, som den sidstnævnte Person, de kjørte sammen.	11 December

Opgiven Dødsaarsag.	Har Læge været tilkaldt under Afdødes sidste Sygdom?	Er Dødsfaldet anmeldt af Vedkommende for Skifteretten (Lensmanden)?
drukneede i Søen ved i Mørke at kjøre ud fra Veien.	Nei	ja
drukneede paa samme Tid ved samme Ulykkestilfælde. Begge var Postkjørere	Nei	ja.

Over utsnitt fra "Klokkerboka" for Lyngdal. Til venstre utsnitt fra den kirkeboka som presten førte.

Det er en utsøkt fornøyelse å ha en forsker og posthistoriker som er så skrivefør som Egil "på laget" for en redaktør av Budstikka. Egil har lovet å bidra også til kommende utgaver.

Per Erik

NOEN TRYKKERISPOR FRA EN UROLIG TID

av Tore Haga

Den som beveger seg litt ut fra filateliens kjerneområder, kan komme til å støte på postsendinger med en trykt forside og noen ganger også med trykt bakside. Mange av disse bærer spor som kan fortelle noe om hvem som har trykt dem, og kanskje når det skjedde. Der man først og fremst finner slikt, er blant de portofrie brevkortene og de ulike søknadskort til og svarkort fra forsyningsnemndene under rasjoneringen i forbindelse med 2. verdenskrig.

Da jeg for ganske mange år siden begynte å tenke på å registrere de ulike svarkortene fra forsyningsnemnda, så jeg ganske klart at initialene **E.M.**, som naturligvis betyr **Emil Moestue,** dominerte på trykkeriside, men også at det fantes kort (for svar på søknad om sykkel og sykkelgummi) med initialene **N.S.R.** Senere viste det seg at ytterligere et par trykkerier hadde levert slike kort.

Men altså N.S.R. (***Fig. 1, 2 og 3***): Forespørsel hos samlervennen som hadde skaffet meg kortet, ga ikke svar på hvilket trykkeri dette kunne være. Jeg syntes imidlertid at bokstavene kunne se ut til å lede i en bestemt retning. Senere dukket det opp et søknadskort om tillatelse til kjøp av livdyr, også dette med N.S.R. (***Fig. 4 og 5***). I mellomtiden hadde jeg fått tak i et svarkort med N.S.R.Ø. (***Fig. 6 og 7***).

Da skal vel ingen undres over at jeg slo til da dette følgebrevet (***Fig. 8 og 9***), med **Nasjonal Samlings Rikstrykkeri Østfoldavdelingen** som avsender, kom opp på en nettauksjon. Så vidt jeg husker, var det ingen konkurranse, så det ble ikke så dyrt. Her var altså dokumentasjon for hva jeg hadde hatt mistanke om.

Både svarkort vedrørende sykkel og søknadskort vedrørende livdyr kjennes dessuten med initialene NSR uten punktum.

Egentlig vet jeg nokså lite om Nasjonal Samlings Rikstrykkeri. Inntil nylig visste jeg for eksempel ikke om andre avdelinger enn Østfoldavdelingen, som altså befant seg i Moss. Heller ikke visste jeg hvorvidt de overtok et eksisterende trykkeri, og hva som skjedde med trykkeriet da NS gikk over i historien.

Min interesse her er egentlig begrenset til trykkeriets rolle i anledning de nevnte kortene, men jeg tenkte likevel at jeg kanskje kunne se om det var noe å finne på internett. Blant mange treff som det var ulystbetont å sette seg inn i, fant jeg ett som ga svar på de spørsmålene jeg skisserte ovenfor:

I ***Pressehistorisk tidsskrift nr. 19/2013*** fantes en artikkel ***"Avisproduksjon under krigen"***.

Her fant jeg at **Arbeidernes Aktietrykkeri** i Oslo ble beslaglagt av NS, og at produksjonsutstyret der dannet basis for NSR. Ved frigjøringen fikk Arbeidernes Aktietrykkeri igjen hånd om trykkeriet i Oslo. Historien til Østfoldavdelingen er jeg imidlertid like blank på.

Som et avsluttende apropos kan nevnes at Arbeidernes Aktietrykkeri ved et par tilfeller i 1946 fikk i oppdrag å trykke søknadskort for slakte- og leveringstillatelse (***Fig. 10 og 11***).

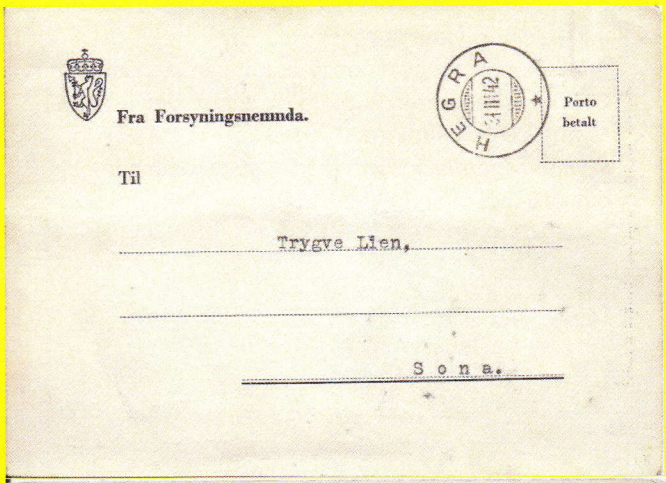
Fra Forsyningsnemnda.

Porto betalt

HEGRA 31.III.42

Til

Trygve Lien,

S o n a.

Fig. 1

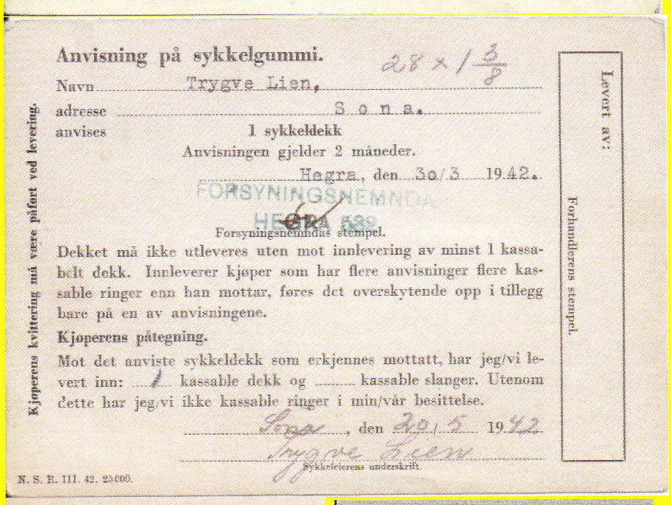
Anvisning på sykkelgummi.

28 x 1 3/8

Navn Trygve Lien,

adresse S o n a.

anvises 1 sykkeldekk

Anvisningen gjelder 2 måneder.

Hegra, den 30/3 1942.

FORSYNINGSNEMNDA HEGRA

Forsyningsnemndas stempel.

Dekket må ikke utleveres uten mot innlevering av minst 1 kassabelt dekk. Innleverer kjøper som har flere anvisninger flere kassable ringer enn han mottar, føres det overskytende opp i tillegg bare på en av anvisningene.

Kjøperens påtegning.

Mot det anviste sykkeldekk som erkjennes mottatt, har jeg/vi levert inn: 1 kassable dekk og ..... kassable slanger. Utenom dette har jeg/vi ikke kassable ringer i min/vår besittelse.

Sona, den 30.5 1942

Trygve Lien

Sykkeleierens underskrift.

Kjøperens kvittering må være påført ved levering.

Levert av:

Forhandlerens stempel.

N. S. R. III. 42. 25000.

Fig. 2

Fig. 3 og 5

N. S. R. III. 42. 25000.

N. S. R. 268/VI 43. 50000.

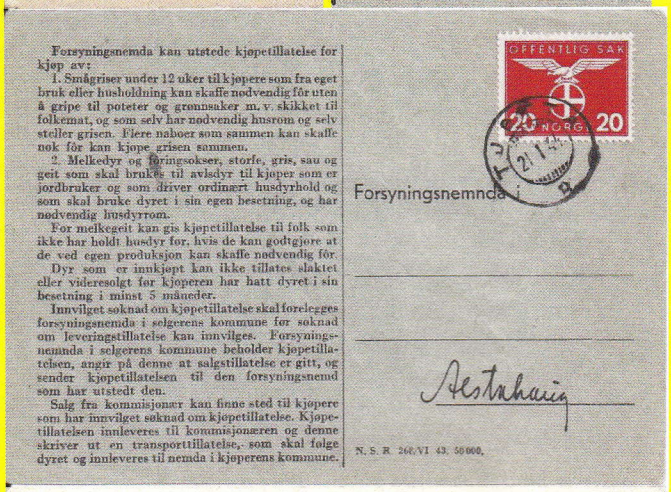
Forsyningsnemnda kan utstede kjøpetillatelse for kjøp av:

1. Smågriser under 12 uker til kjøpere som fra eget bruk eller husholdning kan skaffe nødvendig fôr uten å gripe til poteter og grønnsaker m. v. skikket til folkemat, og som selv har nødvendig husrom og selv steller grisen. Flere naboer som sammen kan skaffe nok fôr kan kjøpe grisen sammen.

2. Melkedyr og fôringsokser, storfe, gris, sau og geit som skal brukes til avlsdyr til kjøper som er jordbruker og som driver ordinært husdyrhold og som skal bruke dyret i sin egen besetning, og har nødvendig husdyrrom.

For melkegeit kan gis kjøpetillatelse til folk som ikke har holdt husdyr før, hvis de kan godtgjøre at de ved egen produksjon kan skaffe nødvendig fôr.

Dyr som er innkjøpt kan ikke tillates slaktet eller videresolgt før kjøperen har hatt dyret i sin besetning i minst 5 måneder.

Innvilget søknad om kjøpetillatelse skal forelegges forsyningsnemnda i selgerens kommune før søknad om leveringstillatelse kan innvilges. Forsyningsnemnda i selgerens kommune beholder kjøpetillatelsen, angir på denne at salgstillatelse er gitt, og sender kjøpetillatelsen til den forsyningsnemd som har utstedt den.

Salg fra kommisjonær kan finne sted til kjøpere som har innvilget søknad om kjøpetillatelse. Kjøpetillatelsen innleveres til kommisjonæren og denne skriver ut en transporttillatelse, som skal følge dyret og innleveres til nemda i kjøperens kommune.

OFFENTLIG SAK 20 NORGE 20

Forsyningsnemnda i

Aestrahaug

N. S. R. 268/VI 43. 50000.

Fig.4

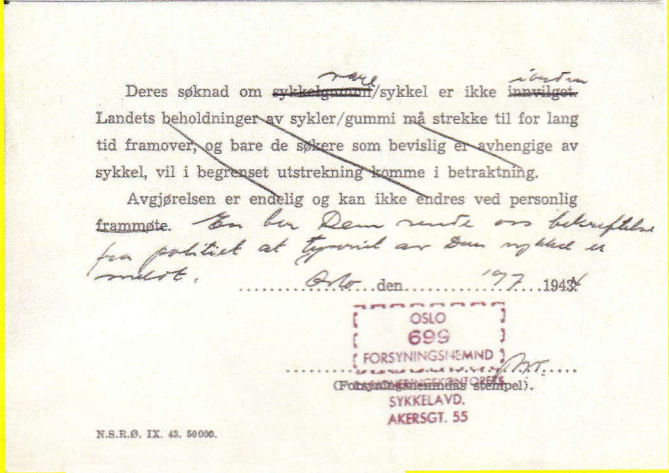
Deres søknad om ~~sykkelgummi~~ mag/sykkel er ikke ~~innvilget.~~ utsatt

Landets beholdninger av sykler/gummi må strekke til for lang tid framover, og bare de søkere som bevislig er avhengige av sykkel, vil i begrenset utstrekning komme i betraktning.

Avgjørelsen er endelig og kan ikke endres ved personlig frammøte. Vi ber Dem underrette oss hvis De finner at grunnlaget for avslag av Deres søknad er endret.

Oslo den 17/7 1943

OSLO 699 FORSYNINGSNEMND

(Forsyningsnemndas stempel).

SYKKELAVD.

AKERSGT. 55

N.S.R.Ø. IX. 43. 50000.

Fig. 6 og 7

N.S.R.Ø. IX. 43. 50000.

Fig 8 og 9.

Fig. 10 og 11

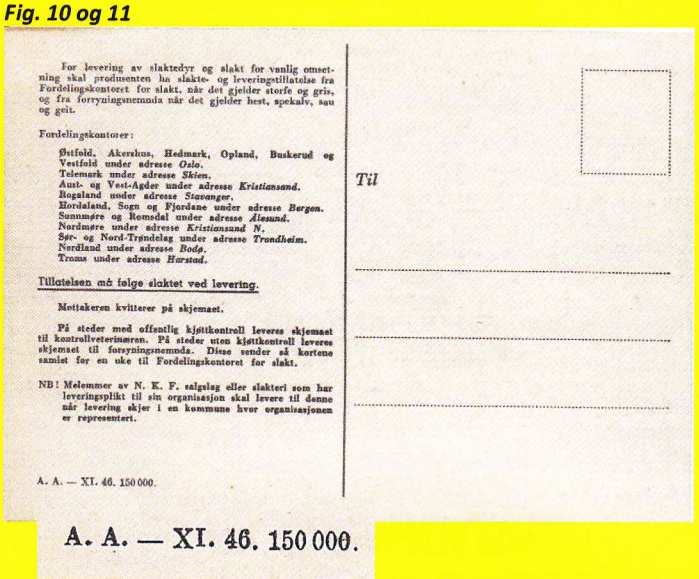

For levering av slaktedyr og slakt for vanlig omsetning skal produsenten ha slakte- og leveringstillatelse fra Fordelingskontoret for slakt, når det gjelder storfe og gris, og fra forsyningsnemnda når det gjelder hest, spekalv, sau og geit.

Fordelingskontorer:

Østfold, Akershus, Hedmark, Opland, Buskerud og Vestfold under adresse *Oslo*.
Telemark under adresse *Skien*.
Aust- og Vest-Agder under adresse *Kristiansand*.
Rogaland under adresse *Stavanger*.
Hordaland, Sogn og Fjordane under adresse *Bergen*.
Sunnmøre og Romsdal under adresse *Ålesund*.
Nordmøre under adresse *Kristiansund N.*
Sør- og Nord-Trøndelag under adresse *Trondheim*.
Nordland under adresse *Bodø*.
Troms under adresse *Harstad*.

Tillatelsen må følge slaktet ved levering.

Mottakeren kvitterer på skjemaet.

På steder med offentlig kjøttkontroll leveres skjemaet til kontrollveterinæren. På steder uten kjøttkontroll leveres skjemaet til forsyningsnemnda. Disse sender så kortene samlet for en uke til Fordelingskontoret for slakt.

NB! Medlemmer av N. K. F. salgslag eller slakteri som har leveringsplikt til sin organisasjon skal levere til denne når levering skjer i en kommune hvor organisasjonen er representert.

A. A. — XI. 46. 150 000.

Til

A. A. — XI. 46. 150 000.

Budstikka har også tidligere mottatt stoff fra vårt USA-medlem Jay Smith. Også denne gang en artikkel opprinnelige fra hans ukebrev under samlebegrepet "Behind the scene".
Lite posthistorie denne gangen, men like viktig for alle oss som er "verdensmestre I engelsk" eller ikke:
Bruk og gjensidig forståelse av ord.

WORDS MATTER av Jay Smith

That phrase has been heard a lot in recent weeks, in another context, but I have been thinking about it in philatelic "terms".

For whatever reason people tend to adopt certain terminology to describe philatelic matters. I know in my case, very early in my philatelic career, I adopted the words such as "mint" and "condition" and "quality" to have specific meanings that made sense to me. However, as the years passed and my awareness of others' use of philatelic terms broadened, I discovered that my definitions were not always in sync with others' definitions. For better or worse, I have mostly marched on, stubbornly using my terminology but having to explain it clearly more often than I would prefer.

In normal life we might say that a friend who had been in an accident was in "bad condition". Or in philately some might say that a stamp was in "excellent condition". However, if condition is meant to describe a degree of damage or lack thereof, what word are we to use to describe the state of a stamp in terms of whether or not it has been used, or the state of the gum?

Long ago I chose to use the word "condition" as the context in which I then used terms such as "mint never hinged" or "mint hinged" or "postally used" or "cancelled to order".

However, that means that I have to be careful to make sure that I specify what I mean when I ask a client what "condition" they are seeking for their stamps; I am asking for an answer such as "used", NOT an answer such as "excellent".

For some reason I never used the term "grade" very much until the practice of numerically grading stamps came into use. However, instead, I have always used the term "quality" to define centering such as VF, F-VF, Fine, etc. If a stamp was damaged, I either described the centering and the damage (VF centered with small thin) or maybe just generically "slightly damaged". Again, that has meant that if I am asking a client what quality they are seeking, I have to be specific that I am asking about centering. I assume that only undamaged stamps are being sought unless I am told otherwise.

The term "mint" is one that can get a philatelist into trouble, especially when corresponding with folks in other counties. Many collectors and dealers very reasonably assume that the word "mint" means "unused / mint never hinged", in the state in which the post office issued the stamp. Others, including me more than 44 years ago, somehow got into the habit of assuming that "mint" meant "mint with original gum, but hinged".

The British tend to refer to either "unmounted mint (UM)" or "mounted mint (MM)". Then there is "unused" which, while it means not having been used, could potentially encompass mint hinged or mint never hinged. However, I have known many collectors that consider "unused" to mean "mint without gum".

I continue to be not-so-amused when I see a 1960s or 1970s price list of U.S. stamps that states something along the lines of that only mint stamps after 1900 can be assumed to have gum. So some dealers used to use the term mint to refer to any stamp that did not have a postmark and early stamps did not even need to have original gum.

Another pair of terms that can result in confusion is "postmark" vs "cancellation". Technically a postmark is any marking officially applied during transit in the post; it can be an obliteration of the stamp or it can be a directional or service marking ("via Brindisi" or "Airmail"), or any number of other markings.

A postmark is not limited to being on a stamp and it can even be handwritten instead of struck with a device. Technically, a cancellation is a specific category of postmarks that are used to "cancel" or deface the postal value of a stamp so that it cannot be reused. Somehow many years ago I got into the habit of using the word "cancellation" more broadly than I should have, for example even for the town name handstamp on a stampless letter.

From time to time I think about changing how I use these terms to be more clear and more in the mainstream. Then I think about all the years of habit I will have to break and how many thousands of changes I would have to make on my website and in my price lists, etc. Instead I decide to keep on as I have been.

Which philatelic terms do you find either confusing or misused by others?

Jay Smith

Dykk i arkivet – Postexpresse og Nordlandsposten 1805 – II

av Oddbjørn Salte
Kilde: Statsarkivet i Trondheim

Jeg har alt skrevet et par artikler i Budstikka (Nr. 3/2016 og nr. 2/2017) om Nordlandsposten, og Nordlands Postkontor med Postexpressene som ble satt opp for å betjene postgangen fra Trondheim til Finnmark i 1805.
Som vanlig dukker det stadig opp nye dokumenter som gir utfyllende informasjon.

Denne gang er det et dokument som beskriver selve oppstarten av postruten i 1805, like etter at Nordlands postkontor ble opprettet, og som er skrevet med "knorteskrift". Det er fryktelig lett å overse dokumenter som har vanskelig håndskrift, og jeg ble ganske overrasket da jeg fikk oversikt over hva dette nye dokumentet faktisk inneholdt.

At postgangen på Nord-Norge var problematisk, er ikke til å undres over slik de krevende naturgitte forholdene er nordover. ***Postmester Peder Knoph*** ved Nordlands postkontor fikk en utfordrende oppgave da han skulle organisere postgangen til Finnmark. Han hadde det sannelig ikke lett, og det følgende dokumentet gir et godt bilde av situasjonen.

I dokumentet refereres det til Amtmann Hegge (***Amtmann i Nordland 1789-1811, Christian Torberg Hegge)*** og Amtmann Undmarck ***(Amtmann i Finmarken 1800-1806, Martin Andreas Unmack)***.

"Underdanig Pro Memoria!

Ved det, jeg i lang Tiid har været syg, har jeg ikke efter Pligt kundet indvirke til Deres Høyvelbaarenhed, hvad jeg i hændseende til Nord Landspostens Befordring har Foranstaltet, hvilket jeg, som nu nogenledes Frisk, ikke vil undlade, underdanig at giøre.

Efter Bestemmelsen, skulde første Nordlands Post efter den nye Jndretning have afgaaet den 29de May sidstleden herfra, men formedelst at Postexpressen Lars Olsen Almaas fik en slem Svulst i Høyre Haand, som foraarsaget ham en utrolig Pine, og jeg ikke i en hast Kunde faae nogen anden, maatte Første Tour udsættes til den 5te Junij, da han, skiøndt enda ikke restitueret, Fortsatte Reisen med Posten til Nordland, og videre til Findmarken med de ham medgivende Røijerter Hans Christensen og Ole Pedersen. Andre Tour gik rigtig efter Bestemmelsen For sig med Postexpresse Mathias Andersen Schafftness, og de 2de Røijerter Ole Andersen Sandviig og Nils Michelsen Breviig, nemlig den 19de f.m., Ligeleedes gik og 3die Tour rigtig for sig med Extra Postexpresse Peder Rasmussen Hollup og Extra Postkarlene Knud Nilsen og Ole Jacobsen, den 10de dennes; men hvordan det vil gaae 4de Tour veed jeg ikke, da jeg end ikke har faaet fuldt Mandskab, uagtet jeg derpaa har anvendt Baade Fliid og Bekostning. Forrige Postexpresse Joen Rønning Lovede paa hans Søerreise, at være Extra Postexpresse, og jeg tilskev ham forrige Post, at han til den Ende maatte indfinde sig her, saa betids, at han kunde afgaae herfra den 31te førstkommende, saa har og Ungt mandskab Peder Josephsen Wiigestad Lovet at være Extra Postkarl for det første; Den anden Behøvende Karl har jeg endnu ej faaet Løfte om, uagtet jeg igientagen Gange har havt mine Drenge afstæd for at høre efter een i Naboepræstegieldene, og i Morgen skal jeg selv foretage en Reise til Helgelands Fogderie, for at Betinge en Karl; men skulle ikke det Lykkes mig, ved jeg ingen Raad, for at faae en Karl. Baad har jeg Løfte om til Leje for en Reise imod 3 Rdrs Leje, og Løfte om Tillæg, om den, eller Seil maatte tilføyes nogen Betydelig Skade, hvori Folkenes Skiødesløshed ej havde Deel.

En Reservepostexpresse, med 2de Karle ere høyst fornøden at have, for at Posten alletider kunde afgaae herfra paa Bestemte Tiider, men da jeg formoder Amtmændene Hegge og Undmarck snart maatte blive i Stand til at tilvejebringe Folk i Saltens og Senje Fogderie, saa Jndretningen kan blive paa en Fast Færd, og jeg Ligeledes formoder, at de 4re Expresser, som imidlertid fortsetter Reisen Ligetil Findmarken maatte hver tilbagelegge Reisen inden 12 Uger, og saaledes naae sin Tour; indstiller jeg til Deres Høyvelbaarenheds nærmere Forgodtbefindende, om det ikke kunde vaaves at Lade det Beroe en Reserve Expresse og Karlenes Betingelse, indtil Jndretningen, kommer i den Gang, den skal være, nemlig at Ombytning skeer i Salten og Senjen, da af de nuværende Extra Postexpresser og Karle, som for at erholdes, maae give Løfte om Fritagelse fra Militair Tieneste, kunde tages et Behøvende Reserve, hvorved færre Folk kunde undgaaes at tages fra Kongens Tieneste.

Løn, maatte vel saadanne Reserve Karle og Expresse have, da de alletider maatte være parate til Reisen, og følgelig aldrig kunde søge Fiskeriet, som her Folkets eeneste Næring.

Jnstructionerne for de Faste Postexpresser Lars Olsen Almaas og Mathias Andersen Schaftness, paategnes Deres Vedtagelse, har jeg den Ære vedlagt at fremsende, med hvis Forfattelse, jeg har Begaaet den Feil, ikke at forbyde Postexpressene at Drive Handel, som om Deres Høyvelbaarenhed Befaler det, skal blive paategnet Jnstruxtionen forinden de hernest afgaaer.

Jnstruxtionen for Peder Rasmussen skal jeg nærmere, have den Ære at fremsende, saaog den til Joen Rønning.

Forrige Postexpresse Ole Berg har tilbuden sin Tieneste i Skrivelse til mig. Skulle nuværende Jndretning Længere vedvare, tiltrænges een i Peder Rasmussens Stæd, som Kun har lovet en Tour, isaafald Beder jeg Underdanig Deres Høyvelbaarenhed ville Betinge ham, saaledes, at han kunde afgaae herfra den 2den October. Poul Oldenborg, har ogsaa Lovet sin Tieneste, men jeg kan ingen af dem Betinge endnu, da jeg ikke kan vide om nuværende Jndretning maatte Blive staaende saalenge ved Magt, at een af dem maatte Behøves i Peder Rasmussens Sted. **Nordlands Post Contoir den 21te Julij 1805,** Underdanigst PKnoph (sign)

Som det her fremgår, så var dette et "usikkert" prosjekt og ikke minst svært sårbart. De som ble ansatt som Postexpresser fikk en krevende jobb, og postmester Knoph måtte virkelig slite for å få "kabalen til å gå opp".

Oddbjørn Salte.

Hildringen gård i Bindal. Les også i Tore Gjelsviks bok "The Nordland Post Office" side 25 ff.

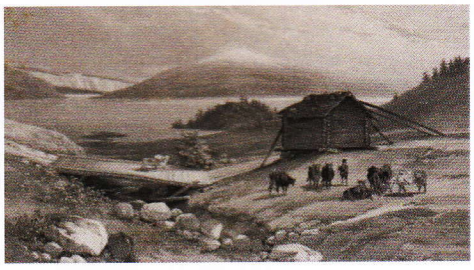

Tristan da Cunhas' «potet-frimerke» på brev til Norge i 1948

av Helge Fritsen

Jeg viser til artikkelen i forrige nr. av Budstikka om den norske vitenskapelige ekspedisjonen til Tristan da Cunha i 1937, ledet av Dr. Philos Erling Christophersen. I denne sammenheng er det verdt å nevne at Allan Crowford, en engelsk meteorolog, også var med i den norske ekspedisjonen.

Det var Crowford som senere, i 1947, tegnet et utkast til øyas første frimerker. Det spesielle med disse «frimerkene» er at verdien var angitt i engelske pence, og - som lokalporto - i poteter! 1 engelsk penny var lik 4 poteter. Crowfords frimerkeutkast ble imidlertid avslått av det britiske postvesen. Et regulært postvesen på øya ble først åpnet 1.1. 1952.

Allan Crowfords «potet-frimerker»: Det røde pingvinmerket ble trykket opp i 20 000 eksemplarer

Kun et fåtall brev med potet-frimerke er kjent. Det tidligst kjente er fra 1947, sendt med HMS Natal som ankom Tristan i påsken 1947 og som forlot øya 5. april. Noen brev er kjent fra 1948, og, etter en langt avbrudd, er det kjent noen brev fra 1962.

Brev med potet-frimerke sendt til Norge:

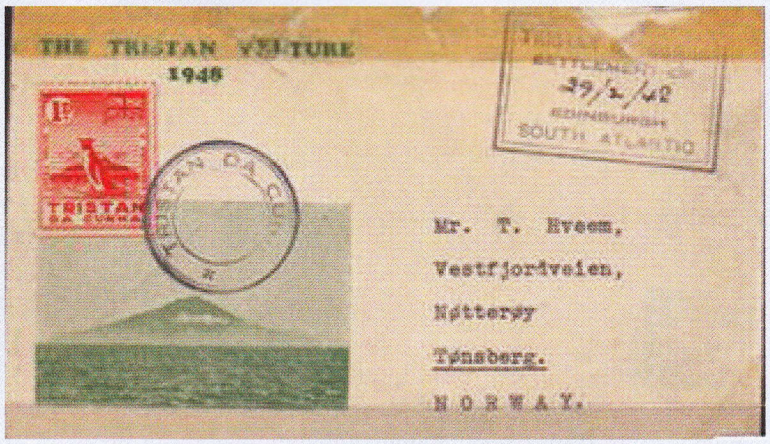

Brevet er sendt fra «THE TRISTAN VENTURE» ekspedisjonen til Tristan da Cunha i 1948.Brevet er påsatt 1p potetfrimerke (1p = 4 poteter) stemplet Tristan da Cunha og sendt til Nøtterøy, Tønsberg, Norway.

Brevet er stemplet med håndstempel type VIII: Stemplet ble benyttet av Allan Crowford. Det er først kjent brukt 10.mai 1946. Siste kjente bruksdato er 29.februar 1948, som er samme dato som er påført brevet.
Sidestemplet med rektangulært stempel type IX: TRISTAN DA CUNHA SETTLEMENT OF EDINBURGH SOUTH ATLANTIC. Påskrevet dato 29/2/48. Stemplet er benyttet i forbindelse «The Tristan da Cunha fishing industry scientific survey». Ekspedisjonen undersøkte muligheten for etablering av krepsefiske industri på øya. Det ble opprettet en fiskekonserveringsfabrikk på øya i 1951.

Det er nå i tillegg registrert tre tilsvarende brev fra «The Tristan Venture» ekspedisjonen. I 1980 er det kun ett kjent brev omtalt i G. Crabb:

The only known example of the specially printed stationery for the "Tristan Venture" expedition of 1948 which marked the turning point in Tristans fortunes and proved the existance of sufficient crayfish to support a fishing industry on the island. That this is the only known item is surprising considering that some quantity of both letter paper & envelopes must have been printed. This envelope (A.P.) whilst bearing one of the original "Potato" stamps & being struck with the scarce Type VIII cachet, was in fact a non philatelic cover, being sent by the Rev. C.P. Lawrence, the originator of the idea of the crayfish industry who was with the survey. In addition it bears the first day of use of the new Type IX cachet which is likely to have originated through the operations of this survey expedition.

«Pequena mail»

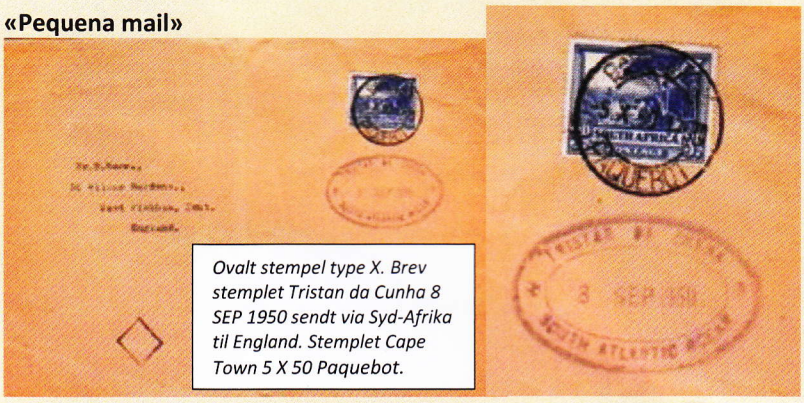

Ovalt stempel type X. Brev stemplet Tristan da Cunha 8 SEP 1950 sendt via Syd-Afrika til England. Stemplet Cape Town 5 X 50 Paquebot.

George Crabb: The History and Postal History of Tristan da Cunha. Ewell, U.K., 1980.

The Tristan Venture ekspedisjonens formål var å etablere fiskeindustri på øya og en regulær transport av fiskebåter mellom Cape Town og Tristan da Cunha for dermed å gi en betydelig forbedring av øyas økonomi. Ekspedisjonens skip var «MV Pequena». I tillegg til stempel nr. VIII og IX ble stempel nr. X også benyttet på «MV Pequena» («Pequena mail»). Stempel X var Allan Crowfords private stempel. Etter at Crowford forlot øya ble det benyttet av hans etterfølgere på øyas meteorologiske stasjon.

Harry Snarvold

Harry Snarvold ble født 27.4.1924 og døde 3.11.2017, 93 år gammel.

Han vokste opp i Tønsberg hvor han tok artium i 1944. Etter gymnasiet bar det til Sverige og ingeniørstudier ved GTI i Gøteborg. Her avla han i 1950 ingeniøreksamen i fagområdet «Vei og vannbygging» for deretter å få jobb i bedriften 'Skanska', som ble arbeidsplassen hans gjennom hele yrkeslivet. Jobben medførte mange utfordrende arbeidsoppgaver og mye reising. Som eksempel skal nevnes at et av reisemålene var Egypt med oppdrag å bygge vannkraftverk og bro over Nilen.

Harry giftet seg og fikk 3 barn og fortsatte sitt yrkesliv fra Sverige. Men han fortsatte å være nordmann i interesser og sinn.

Harry ble tidlig interessert i frimerker og spesielt alt som hadde med Norge å gjøre. Som ung var det de norske posthornmerkene som fikk mest oppmerksomhet, men deretter var det norsk posthistorie som grep all hans interesse. I 1974 startet han "Norgesklubben" i Gøteborg hvor han satt som formann til 1980.

Men viktigere for oss, som minnes Harry som en venn, foredragsholder og æresmedlem i Selskapet vårt, var at det var nettopp Harry som tok initiativet til å danne Norsk Posthistorisk Selskap. Det skjedde gjennom en 'kallelse' til fremstående norske filatelister i oktober 1976 med påfølgende stiftelsesmøte den 9.februar 1977. Ettersom den klassiske frimerkesamlingen og tradisjonell filateli som utstillingsklasse var så å si enerådende blant seriøse frimerkesamlere med utstillingsambisjoner på denne tiden, var dette et grensesprengende initiativ i frimerkemiljøet.

Dannelsen av Norsk Posthistorisk Selskap bidro til at interessen for posthistorie fikk vind i seilene her hjemme. Harry Snarvold ble Selskapets første formann, en posisjon han hadde i tre år. Han ble utnevnt til æresmedlem av Norsk Posthistorisk Selskap 24. mars 1984.

Gjennom skrifter og bøker har Harry vært en internasjonalt synlig eksponent for norsk filateli og norsk posthistorie.

Han har forfattet utallige artikler i NFT, i «Filatelisten» i Sverige og i det amerikanske «The posthorn» og han er ansvarlig for flere bokutgivelser som jeg vil tro de fleste i Selskapet har stående i sine hyller, hvorav her skal nevnes:

Posthornutgavene 1879-1883.
Norwegian letters to foreign destinations 1855-75. (1990)
Norwegian letters to foreign destinations until 1855. (1992)
Norske brevportotakster til utlandet 1743-1855. (1999)
Carrying Norwegian mail abroad up to UPU. (2003)
Norwegian unpaid letters to France 1700-1875. (1995)
Brev fra Norge til Frankrike 1716-1850 (Bilag til Budstikka nr. 3/2005)
Transatlantic Mail Sailings connected with Norway in the 19th Century. (2010)

Et spesielt betydningsfullt arbeid på merittlisten er «Franske portotall i decimer på norske brev til Frankrike 1853-1875», utgitt som eget hefte av Norsk Posthistorisk Selskap i 1994. Her har forfatteren gått virkelig i dybden og demonstrert at han er på hjemmebane.

Harry mottok Anderssen Dethloff medaljen (for publisering og forskning i filatelien) i 1986, og har mottatt en rekke hederspriser i sine to hjemland (Norge og Sverige) for sine filatelistiske og posthistoriske arbeider.

Men det som utvilsomt ga Harry størst glede ved hobbyen, var utstillingsfilatelien. Han var en særdeles aktiv og innovativ utstiller av posthistoriske eksponater med tilknytning til Norsk posthistorie og høstet flere store Vermeil- og Gullmedaljer på internasjonale utstillinger. Hans seneste store Gullsamling var "Transatlantisk post i det 19.år-hundre", som også resulterte i egen bokutgivelse (2010).

En venn, æresmedlem og en av de store bidragsytere til å gjøre posthistorie som hobby interessant og levende for oss andre, er ikke lenger blant oss. Vi lyser fred over hans minne.

Trond Schumacher,
leder av Norsk Posthistorisk Selskap

EN SPESIELL KONVOLUTT. Av Wilfred Wasenden

I en brevlott jeg kjøpte for mange år siden lå det et enkeltvektig brev sendt fra Kristiania til Kjøbenhavn. Sendingen var betalt med en grovtagget 10 øre og stemplet 19/12-1896. Ved første øyekast var det ikke noe spesielt med denne forsendelsen. Frimerket har litt korte tagger på den ene siden og er urent stemplet, m.a.o. et noe mangelfullt objekt. Når objektet likevel er av posthistorisk interesse skyldes det påstemplingen på baksiden av konvolutten som viser at det ble solgt fra Rigsarkivet i 1971.

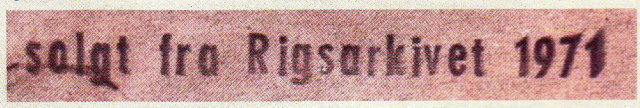

Jeg har fått opplyst at stempelet stammer fra Rigsarkivet i Danmark, som i en viss periode solgte objekter fra sitt "overskudds-materiell". Selv om salg av standard objekter i kategorien "massevare" trolig ikke vil føre til det største savnet, er det etter min mening viktig at alt materiale forblir i arkivene. Det er ikke alltid lett å forutse hva som kan komme til anvendelse i forskningsøyemed, og hva som like gjerne kan avhendes for å skaffe noen ekstra kroner i kassa. Om noe liknende har funnet sted i Norge, vet jeg ikke, men det ville være interessant å høre om noen har kjennskap til om salg fra overskuddsmateriell i vårt Riksarkiv har funnet sted. Ved siste besøket på Riksarkivet på Sogn spurte jeg om det kunne tenkes at objekter som finnes sterkt duplisert ville kunne avhendes, og fikk til svar at det neppe vil komme på tale med dagens regelverk

Ville vesten i Fyresdal?

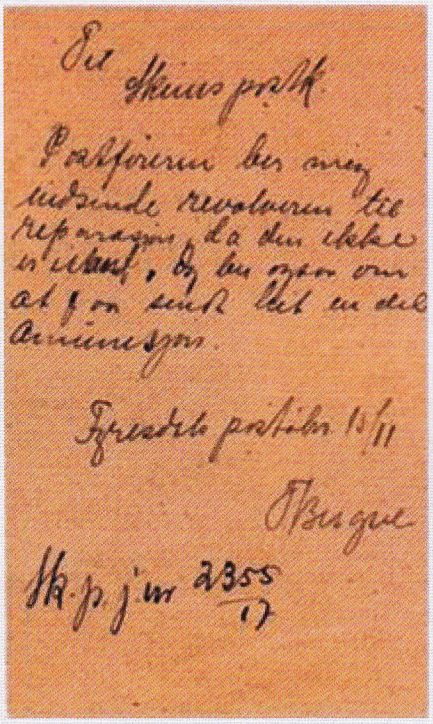
Til Skiens postk.
Postføreren ber mig indsende revolveren til reparasjon, da den ikke er istand, og ber også om at faa sendt hit en del ammunisjon.
Fyresdals postkontor 15/11
Berge
Sk. p. j.nr 2355/17

Egil H. Thomassen har i flere utgaver av Budstikka skrevet om postrøverier, og i høst kom også boken *Postran*. Postens sikkerhet ble slik Egil omtaler bedret ved at det (som en prøveordning) fra 1835 ble innført væpnet vakt. Fra 1837 ble det obligatorisk med væpnet vakt i hovedrutene.

Våpen til postens tjenestemenn må opplagt ha vart en stund. Mange år tilbake kom jeg tilfeldig over et av postens tjenestekort (blankett nr. 73) med morsomt innhold. Det er sendt fra Fyresdal i 1917 og til Skiens postkontor, som var overordnet. Baksideteksten lyder:

Til Skiens postk.
Postføreren ber mig indsende revolveren til reparasjon, da den ikke er istand. Og ber også om at faa sendt hit en del ammunisjon.

Postsak.
Tjeneste-kort
Skiens postkontor
Skien

Postens menn (og kvinner?) har over årene hatt tilbud om ulike våpen – revolver, slag- og stikkvåpen og også gasspistol. Innholdet gjengitt over gjelder revolver. Arvid Løhre har fremskaffet (fra 1905) *Instrux for behandling af de af poststyrelsen udleverede revolvere*.

Mao i 1905 var det fortsatt mulig å føre våpen. Det kan ha vært som sikkerhet mot ran, men ikke usannsynlig også mot dyr (min formodning).

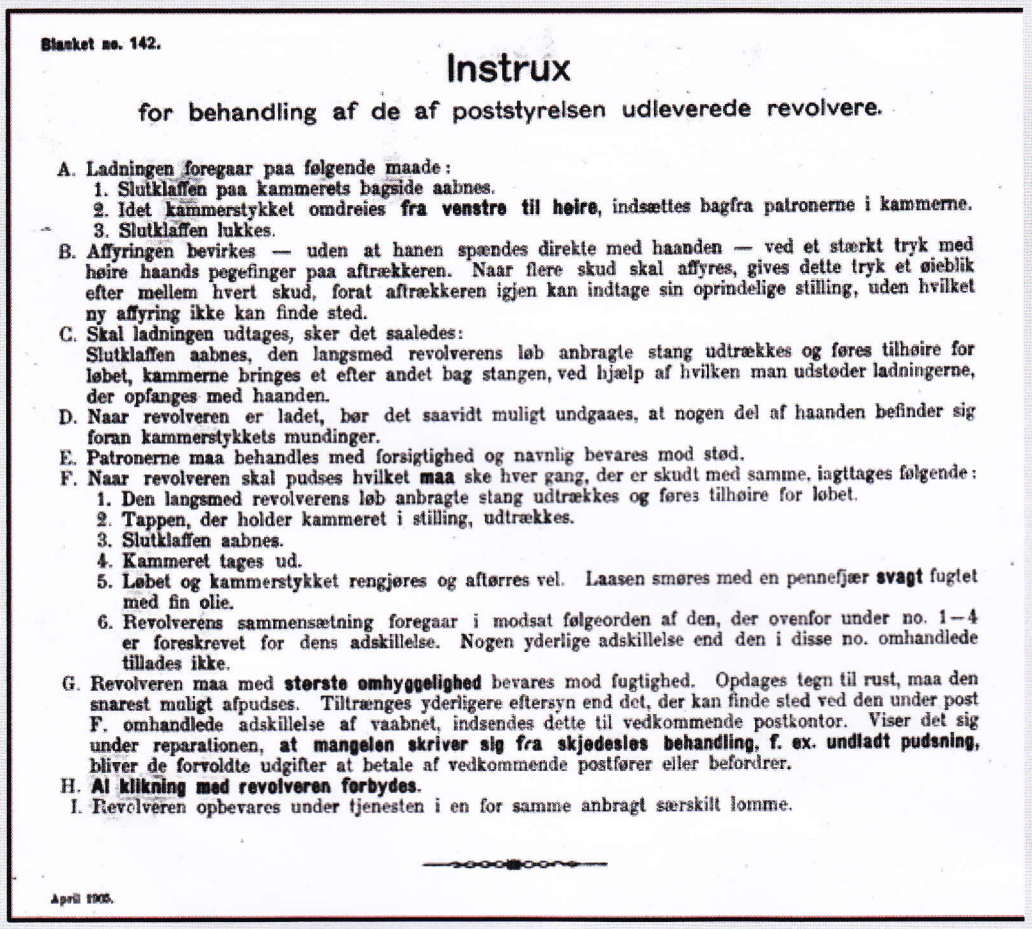
Blanket no. 142.

Instrux

for behandling af de af poststyrelsen udleverede revolvere.

A. Ladningen foregaar paa følgende maade:
1. Slutklaffen paa kammerets bagside aabnes.
2. Idet kammerstykket omdreies **fra venstre til høire**, indsættes bagfra patronerne i kammerne.
3. Slutklaffen lukkes.

B. Affyringen bevirkes — uden at hanen spændes direkte med haanden — ved et stærkt tryk med høire haands pegefinger paa aftrækkeren. Naar flere skud skal affyres, gives dette tryk et øieblik efter mellem hvert skud, forat aftrækkeren igjen kan indtage sin oprindelige stilling, uden hvilket ny affyring ikke kan finde sted.

C. Skal ladningen udtages, sker det saaledes:
Slutklaffen aabnes, den langsmed revolverens løb anbragte stang udtrækkes og føres tilhøire for løbet, kammerne bringes et efter andet bag stangen, ved hjælp af hvilken man udstøder ladningerne, der opfanges med haanden.

D. Naar revolveren er ladet, bør det saavidt muligt undgaaes, at nogen del af haanden befinder sig foran kammerstykkets mundinger.

E. Patronerne maa behandles med forsigtighed og navnlig bevares mod stød.

F. Naar revolveren skal pudses hvilket **maa** ske hver gang, der er skudt med samme, iagttages følgende:
1. Den langsmed revolverens løb anbragte stang udtrækkes og føres tilhøire for løbet.
2. Tappen, der holder kammeret i stilling, udtrækkes.
3. Slutklaffen aabnes.
4. Kammeret tages ud.
5. Løbet og kammerstykket rengjøres og aftørres vel. Laasen smøres med en pennefjær **svagt** fugtet med fin olie.
6. Revolverens sammensætning foregaar i modsat følgeorden af den, der ovenfor under no. 1–4 er foreskrevet for dens adskillelse. Nogen yderlige adskillelse end den i disse no. omhandlede tillades ikke.

G. Revolveren maa med **største omhyggelighed** bevares mod fugtighed. Opdages tegn til rust, maa den snarest muligt afpudses. Tiltrænges yderligere eftersyn end det, der kan finde sted ved den under post F. omhandlede adskillelse af vaabnet, indsendes dette til vedkommende postkontor. Viser det sig under reparationen, **at mangelen skriver sig fra skjødesløs behandling, f. ex. undladt pudsning,** bliver de forvoldte udgifter at betale af vedkommende postfører eller befordrer.

H. **Al klikning med revolveren forbydes.**

I. Revolveren opbevares under tjenesten i en for samme anbragt særskilt lomme.

April 1905.

Instruksen gav meg assosiasjoner tilbake til førstegangstjenesten i 1974/75 – med tilhørende våpenpuss etc. Bare hør hva instruksen pålegger innehaveren av våpenet: *Løbet og kammerstykket rengjøres og aftørres vel. Laasen smøres med en pennefjær svagt fugtet med fin olie.*

Sikkert flere enn meg som husker noen sure vinterøvelser med demontering av våpen, inklusive sluttstykke.

Arvid har bidratt med flere kilder som viser utviklingen. Det var nok landspostbudene som sist hadde tilbud om våpen. Det skal også nevnes at i posthallen Oslo sentrum var det uniformert vaktmann til ut på 1980-tallet.

Posten manglet tilsynelatende oversikt hva postkontorene hadde av ulike våpen. I Rundskriv av 20.8. 1963 om "Våpen ved poststedene" bes blant annet om svar på hvilke våpen poststedet er utstyrt med. Videre lokal oppbevaring av våpen utelukkes ikke, da det i rundskrivet gis anledning til å begrunne fortsatt tjenestebruk. Rundskrivet er undertegnet av E. Tommelstad, som også var Postmuseets styrer. Mulig samlingen fikk en tilvekst etter hvert som poststedene innsendte svar.

Stor takk til Arvid Løhre som alltid har opplysninger å bidra med.

Tore Berg

Svinesund b. av Olav Dyresen

Høsten er kommet, og det er på tide å finne frem hobbyen igjen. Min plan for høsten er å få montert samlingen min pent opp, med tanke på å stille den ut. I den sammenheng fant jeg igjen et brev, som jeg synes var vært en liten artikkel.

Det er et brev som var med på årets vårauksjon hos Enger med følgende beskrivelse:

«Unpaid entire written at «Trångsynd pr. Viborg» sent to Norway with boxed «Aus Russland» and «Porto» cancellation and postage notations on front. Railway cances «Wiboerg», «Eydtkuhnen ... Bromberg» and «Sødra St.Banan 3 3.6.1865» on back + Norwegian transit «Svinesund 6.6.1865. Rare!»

Beskrivelsen vakte min interesse.....

Jeg samler blandt annet på reisende postekspedisjoner i Hedmark fylke, hvor post som er gått med Kongsvingerbanen ut og inn i Norge inngår. Her finnes det et stempel jeg har lett lenge etter - **Svinesund b**.

Kongsvingerbanen går mellom Lillestrøm, Kongsvinger og videre til Charlottenberg i Sverige. Banen ble åpnet frem til Kongsvinger 3. oktober 1862. Allerede 4.november 1865 ble banen forlenget fra Kongsvinger til Charlottenberg i Sverige og åpnet som «**Grensebanen**». Dette førte til at postforsendelser over Svinesund ble kraftig redusert, og mye flyttet til jernbanen over Kongsvinger.

Det virker som om dette kom overraskende på Posten i Norge, da de ikke hadde stempler klare. Det ble laget et «midlertidig» stempel - ***Svinesund b***. Ifølge NK Postal var «Svinesund b (Konsvinger p.k.) et omkarteringskontor og er kun kjent som transittstempel på et lite antall forsendelser vinteren 1865»

Link til en liten artikkel i Aftenposten fra 2016.
https://www.aftenposten.no/bolig/Fergemannen-pa-Svinesund---Det-er-ingen-tvil-om-at-stedet-er-unikt-og-at-beliggenheten-er-fabelaktig-312b.html' Tror ikke du trenger abonnemnet for å komme inn.

Kunne brevet hos Enger være *Svinesund b*, selv om det var fra juni og det ikke var beskrevet som annet enn Svinesund?

Møtte opp på visning med en viss spenning i kroppen og fikk min nyskjerrighet stillet. Det var Svinesund b. Når NK postal sier at det er kun kjent vinteren 1865, må det tydeligvis ha vært en veldig sen vår i 1865 ☺

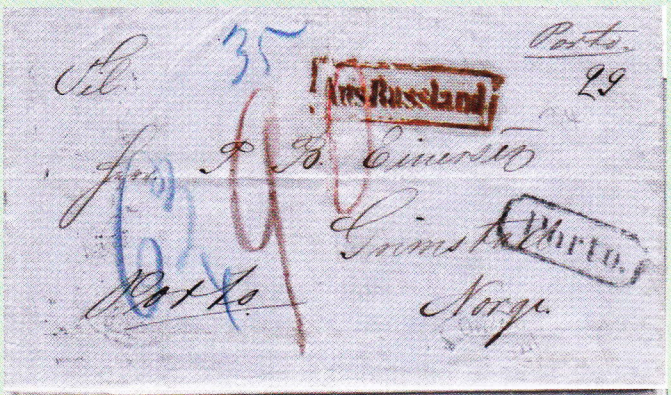

Nå var det bare og vente på auksjonen og håpe at ingen andre hadde oppdaget denne «godbiten». Det var det – dessverre. Gleden og lettelsen var allievel stor da jeg fikk tilslaget.

Så begynte det morsomme – finne ut av postruten og beskrive brevet. Det var utenfor min kompetanse, så jeg måtte ty til hjelp hos likesinnede i NPS. Wilfred Wasenden stilte som vanlig opp med sin kunnskap og hjalp meg.

Han uttalte:

«Brevet ble helt sikkert brakt inn i Norge med jernbane, men det er imidlertid en vrien sak å finne ut av denne forsendelsen, og jeg har forsøkt meg fram med følgende, da jeg aldri har sett disse portoantegningene på sommerpost tidligere. Reiseruta fra Finland/Russland via Bromberg og Tyskland ble benyttet vinterstid, og portoen for brev sendt fra Norge til de fleste steder i Finland/Russland ble beregnet etter satser i kraft fra 1/1-1865. Tilsvarende den andre veien.

Her fordeler portoen seg slik:

Norsk/Svensk/Dansk andel	**18 sk. sp.**
Tysk Porto	**8 sk. sp**
Russisk andel	**8 sk. sp ...samlet 34 sk.sp.**

Imidlertid er dette brevet sendt i juni. Stemplene taler imidlertid for seg, og det kan tenkes spesielle forhold gjorde det nødvendig å bruke denne fremsendingsveien. Om vi bruker taksten for denne ruta og legger til 1 sk i utbringelse stemmer påtegningen *35* påtegnet i blått.

For ubetalte brev måtte mottagende land avregne og tilbakeføre portoandelene til transittlandene. For betalte brev gjaldt det motsatte.

Påtegningen i rødt **9** er utenlandsk portoandel angitt i Lybske skilling, og dertil omregnet til Silver Groschen = **6 ¾** . Dette utgjør 18 sk.sp.

Noe som skaper litt hodebry da tysk og russisk andel utgjør 16 sk.sp. Verdien stemmer imidlertid med den nordiske andelen av portoen, men den er vanligvis ikke påført. Imidlertid har jeg sett at de forekommer mindre avvik i angitte verdier i Sgr. avhengig av hvilke myntslag som omregnes.

På baksiden er det påført et blått 3 tall som angir den Russiske andelen av portoen 3 sgr., som omregnet etter datidens kurs gir avrundet 8 sk.sp.

Hva den litt diffuse **0**-en eller hva det skal være etter 9 tallet har jeg ingen formening om (kan være en lokal påtegning?).

Helt oppe i høyre hjørnet står det 29 som er det svenske karteringsnummeret.»

Snakk om god hjelp .....

«Porto-stemplet» har jeg fått støtte for at er gjort på Kongsvingerbanen for å sikre at mottaker i Norge betalte for brevet.

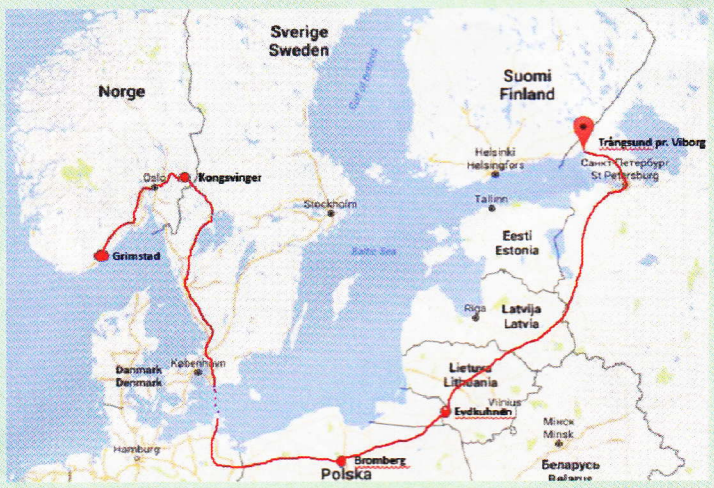

Brevet har da reist «vinterruten» som Wilfred beskriver og ikke «sommerruten». Etter min mening, et fint brev, som passer utmerket inn i min samling.

Olav Dyresen

Stempler fra Svinesund b – brevet:

Finsk-russisk

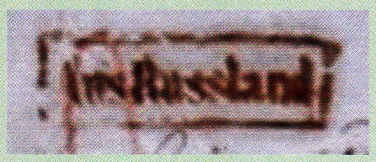

Tysk

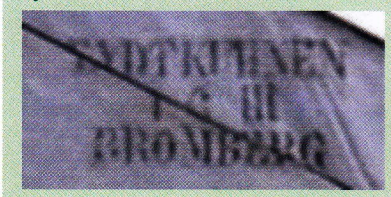

Tysk

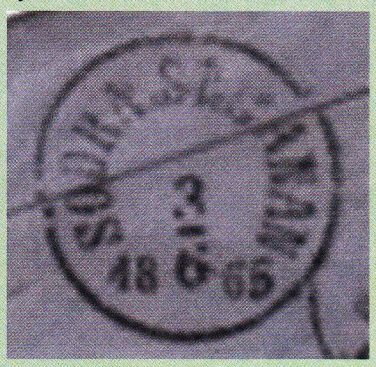

Svensk

Norsk

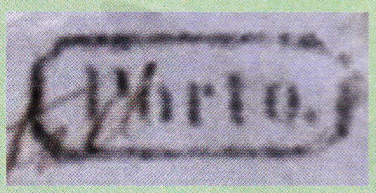

Norsk

Egil H. Thomassen - POSTRAN.

Vårt æresmedlem i NPS har igjen kommet med en bok, denne gang med tittel «Postran», og dette er ingen kriminalroman, selv om tittelen kan tyde på slikt. Derimot er det et meget grundig forskningsarbeide som må ha kostet mye tid og undersøkelser i arkiver, noe kildehenvisningene bakerst i boken på hele fem tettskrevne sider vitner om.

Posthistorie kan jo være kjedelig med tabeller, ruteangivelser og tørre fakta, der vi sitter og graver i diverse arkiver. Dette er virkelig en fantastisk bok som ikke henvender seg så mye til samlere som leter etter portotakster og portoperioder. Heller er dette en bok for alle som er litt interessert i norsk historie, der forfatteren inkluderer opplysninger om forholdene i Norge på den tiden disse ranene ble begått. Kronologisk følger Egil hver enkelt hendelse og setter dette inn i den samtiden når og hvor det skjedde. Vi kan lese om lokale forhold, fattigdom og lovens lange arm helt fra 1661 fram til 1875, hvordan straffelovene endret seg til det bedre, og av og til hvordan den anklagede ikke nødvendigvis måtte sone en lang fengselsstraff – eller en dødsdom.

Sitatet på bokens bakre omslag er ganske betegnende: «Fra Norge ble selvstendig i 1814 og fram til 1837, en periode på drøye 20 år, ble det avsagt syv dødsdommer for postran. Fire av dommene ble eksekvert. Disse fire dødsdommene ble referert i datidens aviser, og er i ettertid fortalt i bøker og artikler. Men tallet på dømte kunne vært høyere. Et drap på en postfører og flere ran ble aldri oppklart. Disse postranene er gått over i glemselen. De vil bli fortalt i denne boka.»

På de gamle kartene som er gjengitt for hvert enkelt ran, er postruten inntegnet, sammen med stedet der ranet ble begått. Det er en mengde illustrasjoner i boka som også forteller sin historie, både i form av gamle malerier, skisser og tegninger, sammen nyere bilder av gamle postgårder, ispedd opplysninger om posthistoriske elementer. Det er en

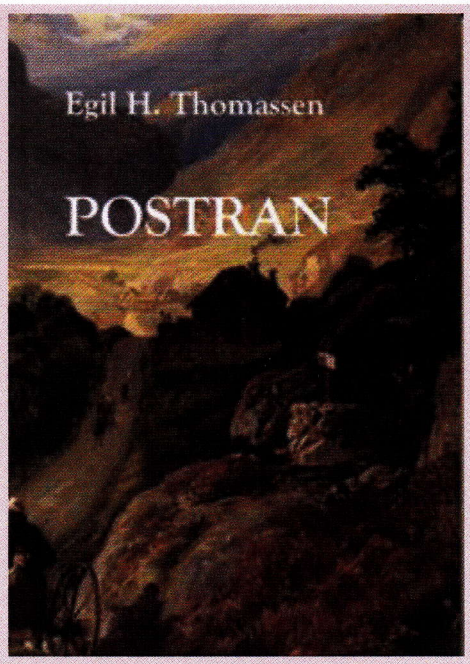

fornøyelse både å bla og lese i denne boka. Egil har en meget lettfattelig og leservennlig stil omkring det han forteller, og her finnes ingen dødpunkter og kjedelige historier.

Med innholdet som fortelles har Egil laget en bok som er mye mer enn en bok om posthistorie og røverier. Det er en glede å kunne lese om både de små forklaringene om postkart eller navar (som er satt i rubrikker), myntsystemet eller om de mange illustrasjonene i form av kjente og mindre kjente malerier, alle med angivelse av kunstner og produksjons-årstall.

Lett er det også å finne fram i boka, da innholdsfortegnelsen er klar og tydelig med sidehenvendelser. Personlig blir jeg glad for å se en slik bok som på denne måten forteller historier fra kulturarven vår. Det er bare å gratulere forfatteren med vel gjennomført arbeid. Dette er bra! Tips til julegave???

«Postran» - ISBN 978-82-92535-23-3 distribuert av Skanfil AS, Postboks 2030, 5504 Haugesund.

144 sider med hard innbinding til ***pris kr. 295,-***

EDB og Layout er gjort av Trygve Karlsen.

Ivar S.

NPS medlemspris, på møtet 2.12.2017, er Imidlertid kr 250 fra Budstikkaredaktøren.

Årsmøtet 1. april 2017 fastsatte **medlemskontingenten for 2018** i Norsk Posthistorisk Selskap til **kr. 400,-.** Det er enklest både for selskapet og for deg selv at kontingenten betales uten at kassereren behøver å purre på penger. Det kan være lett å overse bilag til bladet, men bare sørg for å overføre til **konto 0540 08 40395**. Hvorfor ikke med en gang i stedet for å vente... (Og husk avsender.)

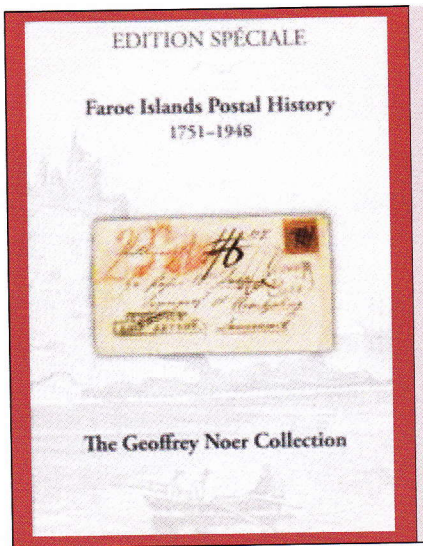

Litt mimring.

Til venstre viser jeg omslaget til den nyeste boken I *The Global Philatelic Networks* utgivelse av samlinger: ***Faroe Islands Postal History 1751-1948.*** Boken ble presentert på Nordia 2017 i Vejle. Den kan anbefales til alle som "ser vest". **Geoffrey Noer** er en amerikaner som i løpet av 20 år har bygget opp verdens hittil beste eksponat over færøysk posthistorie. **I eksponatet hans inngår også noe norsk posthistorie**. Juridisk var jo Færøyene en del av Norge frem til Kieltraktaten i 1814. Riktignok viser Geoff bare en håndfull *så* gamle brev i eksponatet. (Han eier rundt halvdelen av alle nå kjente fra norsk periode. Både det eldste innenfærøyske og det eldste til Danmark, utenfor arkivene.)

Personlig er jeg glad for at Geoff er så ung at han ikke konkurrerte den gang jeg bygget opp mine færøyeksponater. Fint at han var på kjøpersiden da jeg, også etter 20 år, fant tiden inne for andre områder. Mange norske posthistorikere kan ha truffet ham på utstillinger. Selv traff jeg ham første gang på Nordia i Stavanger.

Forsidebrevet er det eldste færøybrevet med dansk frimerke. Sendt fra Thorshavn via Lerwick til Æreskjøbing, da i Slesvig. Som de andre nevnte klenodiene, en gang også mitt.

Per Erik

Boken har Ikke ISBN, serien har ISSN 2509-3010. Den kan kjøpes hos* Heinrich Köhler. *Inkl. porto € 89.

Wilfred har hittil organisert to opplag, til sammen 20 bøker. De er allerede utsolgt. Det er usikkert om det vil bli produsert flere eksemplarer, men det er under vurdering. Eksemplar vil bli tilgjengelig i OFK's bibliotek, også for NPS's medlemmer.

«Om 100 år er allting glemt»

Vi vet at dette både er sant og usant. Sant at det meste glemmes fordi det ikke er god nok grunn til at noen skal huske eller vite. Usant fordi «noen» interesserer seg for fortiden. historien, historiene.

Frimerker vil være «fornminner» om 100 år, frimerkesamling kanskje ikke. Posthistorie som fenomen vil kanskje være en bisetning i kommunikasjonshistorien. En del av posthistorien er **forsendelse av verdier** som penger. Om 100 år vet våre etterkommere kanskje mindre om penger enn om frimerker. Fremtidens penger er neppe fysiske mynter og sedler, bare elektroniske elementer som utveksles som vederlag for varer og tjenester.

«Vår generasjon», hvem nå det er, vet ennå at verdidokumenter, pengesedler og mynter kunne sendes i posten, når vi betalte godt for det. *Måtte* sendes i posten eller med bud, mellom personer, bedrifter eller banker. For våre etterkommere er mynter og pengesedler noe som hører hjemme i gamle bøker, eventyr og legender.

Det er viktig at vår viten blir dokumentert, vi som skjønner hva penger er og var. En av dem, av oss, som vet mye, har brukt et utall arbeidstimer i løpet av de siste fem-seks årene på å samle, studere, forske på å lage *"En kortfattet framstilling"* om Bankobrev. Det er **Wilfred Wasenden.**

Motivasjonen for å lage skriftet var **at det tidligere ikke var tilgjengelig noe samlet om portosatser og regelverk for bankoforsendelser**. Wilfred tar i boka " *for seg brev ilagt penger eller andre verdier som i ulike postale dokumenter omtales som pengebrev, bankobrev, verdibrev ...".* Alle primærkilder Wilfred har samlet gjennom en årrekke, er nå gjengitt eller referert mellom de to permene, og kommer andre bankosamlere til nytte. Han understreker at temaet verdiforsendelser – bankobrev er et meget komplisert felt. Framstillingen gjør derfor *ikke krav på* å være 100 % komplett innenfor den tidsepoken som behandles.

Wilfred sier selv at "det er ønskelig med tilbakemeldinger med forslag til justeringer, tilføyelser og endringer". Budstikkas sider vil selvsagt være åpne for både kommentarer fra andre og Wilfreds evt "rettelser" og tillegg. Forskning stopper aldri, heller ikke

4.3 Perioden 1804 til 1821 .....
4.4 Tiden etter 1821 .....
4.5 Forsendelse av mynter.....

5. Portotakster for verdiforsendels
5.1 Noen grunnleggende besten
5.2 Beregning av porto for bankobrev i dansketiden etter 1745 51
5.2.1 Eksempel på innenlands bankobrev 52
5.2.2 Eksempler på bankobrev sendt fra Norge til Danmark 53
5.3 Bankobrev under Napoleonskrigen 1807-1814.....56
5.3.1 Kongelige tjenestebrev 1811 56
5.4 Bankobrev i tiden 1816 til 1833.....58
5.4.1 Private ubetalte bankobrev i tiden mellom 1816 og 1833.....59
5.4.2 Private betalte bankobrev i tiden mellom 1816 og 1833.....61
5.4.3 Kongelige bankobrev i tiden mellom 1816 og 1833 64
5.5 Bankobrev i tiden mellom1833 og 1837.....66
5.6 Bankobrev i tiden 1837-1849.....68
5.6.1 Ubetalte bankobrev. 69
5.6.2 Betalte bankobrev med lite og stort pengebeløp 72
5.6.3 Kongelig tjenestebrev med attest 73
5.7 Bankobrev i tiden 1849-1855 74

Til venstre gjengir Budstikka et lite utsnitt av innholdsfortegnelsen. Denne viser hvor omhyggelig Wilfred har systematisert den viten han har tilegnet seg gjennom arbeidet. På neste side utdrag av Wilfreds innledningsside samt noen forminskede eksempler som viser spennet på objektene, som gjengis og kommenteres. Bankobrev og viste dokumenter er fra forfatterens egen samling.

Per Erik

Eksempler fra BANKOBREV. Brev ilagt verdier. En kortfattet framstilling.

Wilfred Wasenden.

.. informasjon hentet fra primærkilder som tidsriktige sirkulærer, portotakster, ulikepostreglement, kongelige resolusjoner og forordninger, og ikke minst et omfattende brevmateriale...
.. få norske verdibrev i privat eie før en kommer ut mot 1750-tallet. Framstillingen er derfor i det vesentlige konsentrert om regelverket for verdiforsendelser i tiden etter 1743, da vi fikk omfattende portotakst datert 13)12-1743,gjengitt i Schou's Kongelige Forordninger III Del. og fram til 1877.
Det hører med til historien att regelverket som ble Fastsatt av postvesenet, kunne bli fortolket på ulike måter av posttjenestemennene, eller bli oversett. Dette førte til at det ble ekspedert mange verdibrev som ikke var emballert og forseglet etter forskriftene, ikke ført forskriftsmessig på kartene eller håndtert på foreskreven måte. Det har derfor vært nødvendig å kontrollere verdibrevene som er benyttet i denne framstillingen mot gjeldende forskrifter og regelverk for å sjekke at de var behandlet på rett måte. Illustrasjonene og forklaringene i den videre framstillingen vil gi flere eksempler på at avvik ikke var sjeldne....

Bankobrevet ble sendt fra Christiania 9. mai 1811 til kaptein Fabritius ved Frederiksværn, påsatt tre segl. Siden dette var en pengeforsendelse til en person som hadde portofrihet, ble portoen beregnet etter reglene for Kongelig Tjeneste. Selve brevet gikk portofritt, men det ble oppkrevd ½ takst for bankogebyret med 1 ½ Lsk, avrundet til 2 Lsk. Brevet ble kartert som nr. 65.

Bankobrevet, ilagt 67 Rdl., ble lukket med kollektørens segl, og ved innleveringen ble postkontorets segl, FRIDERICHSTADS NORSKE med symbolet til Kong Christian VII påsatt. Brevet, som i dette tilfelle også må ha inneholdt dokumenter i tillegg til bankosedlene, ble satt i porto med ***30 Lsk.*** og kartert som nummer 17. Brevomslaget er udatert, men bankobrevet må ha blitt sendt mellom 1770 og 1790 mens herr Baumgarten var lotteriinspektør. Kollektørseglet er så vidt svakt preget at det er vanskelig å fastslå hvilken av kollektørene med tilhold i Frederiksstad som har formidlet verdisendingen

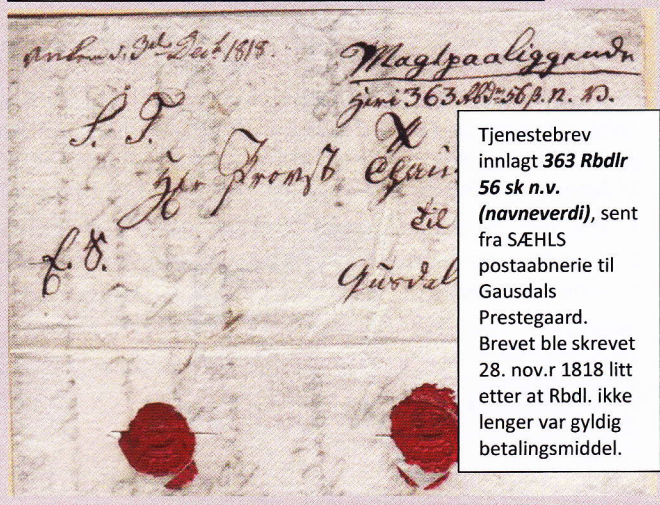

Tjenestebrev innlagt ***363 Rbdlr 56 sk n.v. (navneverdi)***, sent fra SÆHLS postaabnerie til Gausdals Prestegaard. Brevet ble skrevet 28. nov.r 1818 litt etter at Rbdl. ikke lenger var gyldig betalingsmiddel.

Helt betalt bankobrev ilagt 55 Spdl. 98 sk, sendt fra Egersund 28/6-1870 til Christianssand. Brevet ble levert inn til postkontoret der beløpet ble kontrollert og sendingen lukket med 3 private segl og 2 segl fra EGERSUNDS POSTEXPEDITION. I strid med reglementet ble ikke karteringsnummeret påført fronten. Vektportoen ble gjort opp i frimerker og i tillegg ble ***16*** sk. betalt for beløp mellom 50 og 100 Spdl. Signet gravert av Buch og levert 22/6-1855.

*Brev ilagt **10 Rbdlr.**, skrevet 24. des. 1814 og levert inn til forsendelse ved Dovre Post Aabnerie. Sendingen ble adressert til Herr Grosist & Ridder Broch i Faaberg. Brevet ble forskriftsmessig lukket med tre segl, et privat og to fra Dovre Postaabnerie.*
Til tross for at bankobrevet ble levert inn og behandlet ved et poståpneri ble det ikke påført karteringsnummer slik regelverket fastsatte. Dette er bare ett av flere eksempler på at det forekom avvik fra bestemmelsene.

Posten på Prestebakke

presentert av Per Kindem.

Et gammelt postkort som viser Prestebakke stasjon. Utgiver Torgalsens Enke, landhandler på Prestebakke.

Prestebakke fikk sitt poståpneri på jernbanestasjonen sommeren 1879, samtidig som jernbanestrekningen Fredrikshald – Kornsø ble åpnet. Det var stasjonsmesteren som også betjente posten. Martin Paulsen var den første. Posthuset fikk et enrings stempel med teksten PRÆSTEBAKKE i stenskrift.

En-rings stempel PRÆSTEBAKKE, tekst i stenskrift i bruk fra 1879 til 1896. Brevkort til Carlstad i Sverige i 1892, den gang var det lik porto for et brevkort i Norge og til Sverige, 5 øre. Sendt med toget til Sverige og videre med den svenske jernbanen. Turen tok et døgn.

I 1896 fikk posthuset et nytt stempel, denne gangen et to-rings schweizerstempel med åpen stjerne. Postnavnet var fremdeles Præstebakke.

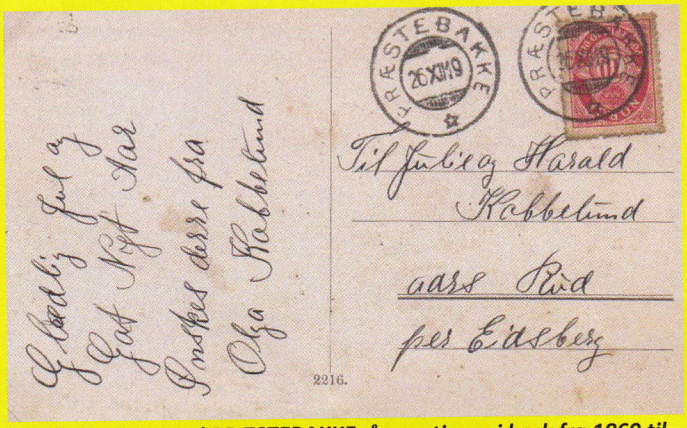

Schweiserstempel PRÆSTEBAKKE, åpen stjerne i bruk fra 1869 til 1921. Porto 10 øre for postkort i tiden 1.7.1919 til 1.1.1921.

I februar / mars 1906 ble stempelet sendt inn for reparasjon. I den tiden poståpneriet var uten sitt stempel ble det utlevert et midlertidig stempel kalt hjelpestempel. Hjelpestemplene har større diameter enn de vanlige stemplene og løse bokstaver slik at man fort kan sette inn det aktuelle postnavnet når hjelpestempelet skal erstatt et stempel som er til reparasjon. Hjelpestemplene var som regel bare i bruk et par ukers tid, og følgelig sjeldne å finne.

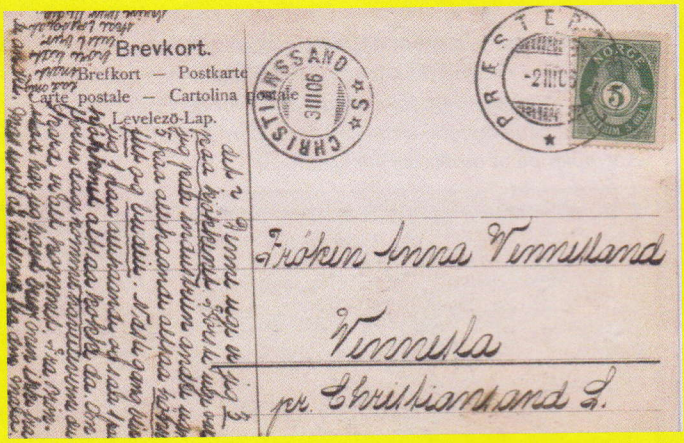

Hjelpestempel av schweisertypen i bruk fra 20.2 til 5.3.1906, brukt på et postkort til Vennesla ved Christianssand. Avsender er en elev ved jenteskolen på Berby.

Postkontoret på Præstebakke fikk en stor betydning i området. Det var bipostrute fra Præstebakke til Strömstad i vinterhalvåret når dampskipet Olava ikke var i rute. *(Rød veg på kartutsnitt fra 1879).* Vi finner en del brev fra Sveige, med svenske frimerker som er post-stemplet Præstebakke, brev som må være sendt fra Ström-stad med denne ruten eller levert inn langs ruten. Jeg har brev fra Sverige både stemplet med stempel 1 (1885) og med stempel 2 (1902) så det er tydelig at dette varte i mange år.

Svensk brevkort stemplet på Præstebakke med stempel nr. 1

Nede ved Idefjorden, på Berby herregård var det en praktisk jenteskole (husmorskole). Skolen ble etablert i 1888 og i januar 1889 ble det første kullet på 18 jenter opptatt på skolen. I 1918 sa Jens Golden opp avtalen med Smaalenenes amt. I de tyve årene skolen var på Berby ble posten dit adressert ***pr Præstebakke.*** Berby fikk senere, 1.7.1953 eget brevhus med poststempel BERBY. Poststempelet på Berby hadde to ringer og en åpen stjerne. Gårdens eier, ingeniør Reidar Golden var brevhusbestyrer frem til nedleggelsen 1.2.1982

Verdibrev til en elev ved husmorskolen på Berby. Porto for Verdibrevet: brevporto 10 øre, rekommandasjonsgebyr 10 øre, ikke assuransegebyr for beløp under 100 kr, i tiden fra 1.8.1888 til 1.7.1919.

Verdibrevets bakside forteller om brevets reiserute: Avsendt fra ASKIM 13 XII 02 med tog SYDBANEN POSTEX. ØL (østre linje) til CHRISTIANIA, sendt videre med tog

BUREAU REEXP. DE CHRISTIANIA (vestre linje) til PRÆSTEBAKKE der det er stemplet dagen etter, 14 XII 02.

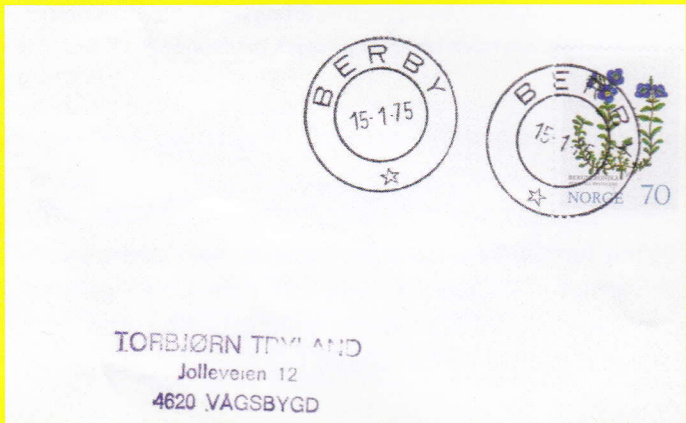

Stempelet brukt på Berby herregård.

Posthusets navn var uforandret PRÆSTEBAKKE frem til 1921. Stasjonsmesteren ble da erstatt av Emma Haakaas som poståpner. Poståpneriet var fremdeles lokalisert på jernbanestasjonen og poståpneriets navn ble fornorsket til PRESTEBAKKE og fikk et nytt to-rings Schweizerstempel med lukket stjerne. Posthuset hadde nummererte etiketter til bruk på pakker, rekommanderte sendinger og verdibrev. Signet for lakkforseglede pengebrev med brevhusets navn var også til stede.

Schweiserstempel med ny skrivemåte PRESTEBAKKE, lukket stjerne i bruk fra 1921 til 1936. Verdipost til Pengelotteriet. Vektporto 40 øre inntil 125 gram, rekommandasjon 20 øre, verditillegg 20 øre (verdi 300 – 500 kr.) Verdietikett med poststedets navn og et løpenummer ble innført i 1925.

Verdibrev skulle forsegles med lakk, signeter med poststedets navn hørte også med til utstyret som poståpnerne brukte når de ble bedt om å kontrollere at beløpet var riktig. Telling inntil 500 kr kostet 10 øre, lakksegl 10 øre på 1920-tallet.
Hadde avsenderen satt lakk med sitt eget segl på konvolutten, ble den påført ES (eget segl).

Også svenske grenseboere brukte Prestebakke som adresse. Kjøpmann Johansson på Wassbotten, noen hundre meter på svensk side av grensen ved Holtet fant det fornuftig å ha adressen Prestebakke. *(Blå vei på kartutsnittet).* Han leverte kjøtt til Kristiania. Brev med avregning vedlagt veiesedler fra kjøtthallen ble adressert ***Wassbotten pr Prestebakke***.

Oppgjørsbrev (verdikonvolutt) med penger for levert slakt til den svenske landhandleren på Wassbotten. Brevet har ikke verdietikett som ble innført senere, men er påført et stemplet løpenummer. Brevporto 40 øre (20-125 g), rekommandasjon 20 øre, assuranse 20 øre (t.o.m. 500 kr).

I 1936 ble Schweizerstempelet med lukket stjerne erstattet med et torings stempel med bjelker og åpen stjerne. Navnet er uforandret PRESTEBAKKE.

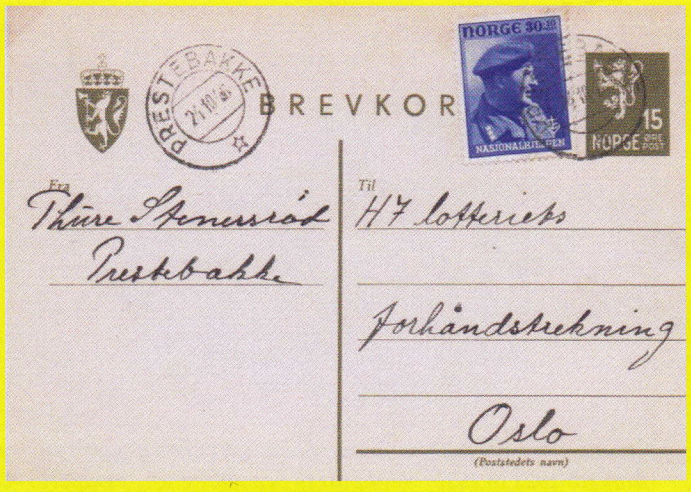

For å få være med i en forhåndstrekning i H7 – lotteriet etter krigen skulle bestillingen sendes i posten og frankeres med kronprins Olav-merker som hadde et tillegg på 10 øre. Tillegget tilfalt lotteriet. Kortene ble lagret i en stor kontainer i flere år før innholdet ble solgt til en frimerkehandler i Sarpsborg.

På 60-tallet ble en ny stempeltype tatt i bruk hos posten, en-rings stempel med diameter 22 mm og åpen stjerne. Prestebakke fikk et slikt stempel i 1963, det var i bruk til poståpneriet ble nedlagt 31.12.1968. Deretter kom landpostbudet på besøk med brev, pakker, penger og aviser.

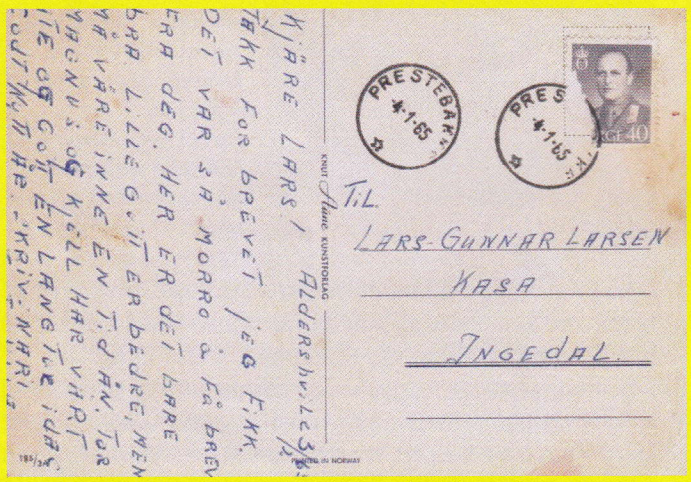

Prestebakkes siste poststempel brukt på julekort, den gang portoen for et brevkort var 40 øre (1964 – 1968).

Militærkart fra 1879 som viser jernbane, veier og gårder rundt Præstebakke. Veien til Strømstad er rød, til Holtet og Wassbotten blå.

Kilder:

- **Oslo Filatelistklubb: Norgeskatalogen 2004. (2003)**
- **Postbiblioteket: Diverse rundskriv fra Posten**
- **Per M Kindem: Utstillingskatalog HALDENFIL 2015. (2015)**
- **Kartverket**

Denne artikkelen er i liket med fjorårets om *Posten i Tistedalen* skrevet for BUDSTIKKA og for IDA, årbok for Idd og Ennindalen Historielag, hvor den kommer på trykk november 2017.

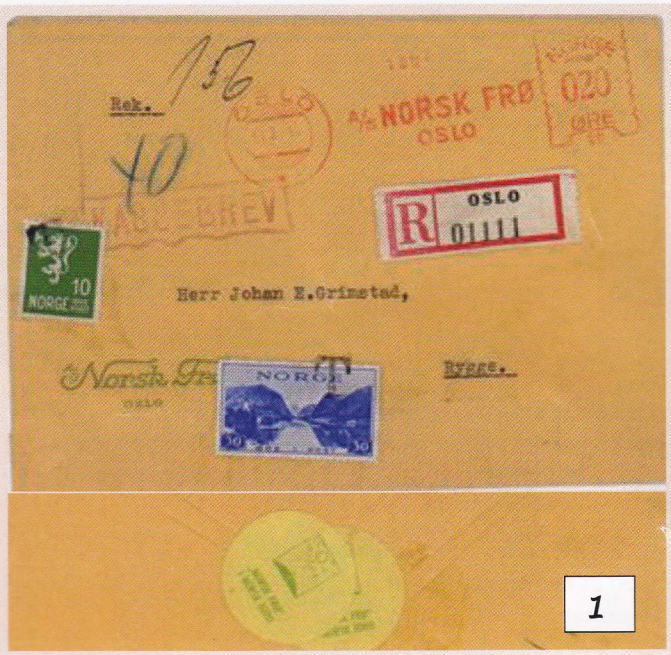

1

TRE BREV – TRE DONASJONSOBJEKTER

Av Arvid Løhre

Jeg har funnet fram tre brev, som skal auksjoneres bort på julemøtet 2. desember. Alle medlemmer, – også dere som ikke skal på møtet, har anledning til å by etter vanlige regler for forhåndsbud.

OBJEKT 1

Portobelagt rekommandert «Kassebrev»

Portobrev med frankeringsavtrykk, dato 13 3 45 fra A/S NORSK FRØ OSLO. Påstemplet «KASSEBREV»

Frankeringsverdi 20 øre, satt i porto med blåblyant: «40», påsatt T-stemplet 30 øre Turist og 10 øre Løve III.

Posekonvolutt, lukket med illustrert firmaoblat bak: «„NORSK FRØ" I NORSK JORD». Adressert til Rygge.

Senderen har skrevet med maskin «Rek.» øverst til venstre på konvolutten. I Postreglementet III, 1942 kapitel XII Rekommanderte sendinger § 7, står det:

Kasselagt rekommandert sending behandles som rekommandert. Er den ubetalt eller utilstrekkelig betalt, skal det manglende beløpet kreves opp ved utleveringen. Senderen skal gjøres oppmerksom på at rekommandert sending ikke må legges i postkasse. Er senderen ikke oppgitt, må navnet og adressen hans kreves oppgitt ved utleveringen til adressaten og melding sendes utgangspoststedet.
Det er brevavdelingen i Oslo som i dette tilfelle har oppdaget påtegningen. De hadde sin egen instruks (fra 1926, trolig ikke vesentlig endret i 1945): §14. Forefinnes der blant den innkomne post brev som bærer påtegning om å inneholde penger eller påtegnet rek. eller som formodes å inneholde penger uten at dette er angitt på omslaget, skal disse leveres til vaktchefen. Sådanne forsendelser blir å innføre i en dertil bestemt kvitteringsbok og å avlevere til bankoavdelingen mot kvittering. Brevet ble derfor overtatt av bankoavdelingen i Oslo, påsatt rek.-etikett, og ekspedert sammen med øvrig verdipost i lukket pose til Rygge. Videre sto det i brevavdelingens reglement: Angående utilstrekkelig frankerte rek. brev se postreglementets kap. III § 12. Og denne paragrafen sa følgende, (1933-utgaven): Utilstrekkelig betalte eller helt ubetalte rekommanderte forsendelser som finnes i postkassene, behandles med hensyn til den manglende frankering som almindelige forsendelser (jfr. kap. XII). (Og den paragrafen er allerede sitert.) Og videre i Kap. III § 13: Av alle slags utilstrekkelig betalte innenrikske forsendelser opkreves ved utleveringen til adressatene det dobbelte av det manglende portobeløp, dog ikke utover hvad der vilde ha vært å betale i porto om forsendelsen hadde vært helt ufrankert. Brevet har vært under 20 gram, da var riksporto 20 øre, og rekommandasjonsgebyr også 20 øre. Det dobbelte av det manglende var helt korrekt 40 øre, betalt av mottaker.

OBJEKT 2

Portofritt verdibrev fra Carljohansværn

Portofritt verdibrev, påtegnet «Indlagt Kr 12,50 E.S.» fra Carljohansværn, sendt til Vesterø, Hvaler.
Det er derfor forsynt med avsenderinstitusjonens eget lakksegl. Lakkseglet har riksvåpenet av 1844 plassert i midten, og teksten: «SØML. DISTRIKTSCHEF / *CARLJOHANSVÆRN*» , i moderne språk: «Sjømilitære distriktssjef». Ved bruk av eget segl vil det si at pengene ikke er ettertelt/kontrollert ved Horten postkontor. Det er stemplet HORTEN (IIL) 29 III 06. Det er påtegnet «*Portofrit / M. Isaksen*», uten at tittel eller stilling til M. Isaksen er oppgitt. Jeg har søkt litt i digitaliserte baser, uten å finne ham. Kan hende han står i Statskalenderen for 1906, men det får bli opp til kjøperen å sjekke. I følge Postreglementet av 1905, bilag M: *Fortegnelse over de personer, som er berettiget til at udfærdige portofrihedsattester for offentlig eller kommunal korrespondance*, finner vi under Marinen, blant annet: *Alt værnepligtigt officersbefal; ... Bogholderen ved Karljohansværns verft; En af de ved verftdirektørens kontor ansatte funktionærer efter sedvanlig bemyndigelse; Forvalteren ved Fredriksværns verft;..*
Ikke godt å si hva Isaksen kommer innunder her. Brevet er omkartert i FREDRIKSTAD 10F 30 III 06, med andre ord kl. 10:00, dagen etter at det ble sendt.

OBJEKT 3

Rekommandert postoppkrav fra Kristiania S til Sørum, 10 V 15.

Underpostkontoret KRISTIANIA S, der S står for Solli, fikk dette navnet i 1914. Stempelet er vanlig og har gradering «3» i NK Postal.
Det interessante med dette brevet er at det er med innhold, nemlig det som kostet kirkesanger og fjørfeavler Kvalem i Sørum kr 2,20. En flott liten trykksak, medlemskort i «Norsk forening for fjærfæavl». Betalt med kr 2 for medlemsskapet og 20 øre til porto. Eller? Stemmer det med brev + rek. + oppkrav for bare 20 øre? Her kommer man ikke utenom reglementet. Dette er riksporto innenlands, 10 øre pluss rek.gebyr, også 10 øre.
Men hva med avgiften for oppkravet? Man trenger egentlig ikke gå på Postmuseets hjemmesider og se på digitalisert utgave av Postreglementet fra 1912. Slike innenlandske portosatser, takster og gebyrer står i «Aune & Aune»(1997). Litt for komplisert til å gjenta alt her, men det var etter 1895 et fast oppkravsgebyr på 10 øre, samt porto for postanvisning, 10 øre. Dette ble trukket fra postoppkravsbeløpet på kr. 2,20, så nettobeløpet Norsk forening for fjærfæavl fikk tilsendt på anvisning var på akkurat 2 kr.

Med andre ord fikk ikke avsender i dette tilfelle dekket selve frankeringen av brevet ved utsendelse av medlemskort. På baksiden av brevet står et stempel fra KONGSVINGERB. POSTEXP. B, 11 V 15. Med andre ord har Kristiania kartert brevet til Kongsvingerbanens postekspedisjon, som har omkartert og pakket verdiposten til Sørum. Den skulle av på Sørumsand stasjon og sendes med bipostrute videre til Sørum.
Foreningen het fram til mai 1913: «Foreningen til Fjærkræavlens Fremme i Norge».
Minner meg forresten om en gang jeg som syklende postbud ble praiet av en ung og bustet gutt: «*Få sitte på 'a, postmann!*» «*Nei!*», svarte jeg raskt, «*fjørfe må ikkje sendast i posten!*»

Bud, der du tydelig angir hva du byr på, til Arvid Løhre,
SMS eller telefon (+47) 997 09 422
innen lørdag, 2. desember kl. 13:00, eller epost: arvid@online.no senest kl. 09:00 samme dag. Budene vil bli behandlet som om du sitter i salen, og vi starter på utrop eller 10 % over nest høyeste forhåndsbud hvis det er flere.
Utrop på alle tre objektene er 40 kr. Husk tilslaget går uavkortet til Selskapet.

Reisende medtatt i Postbåten 1799 av Oddbjørn Salte

Kilde: Statsarkivet i Stavanger

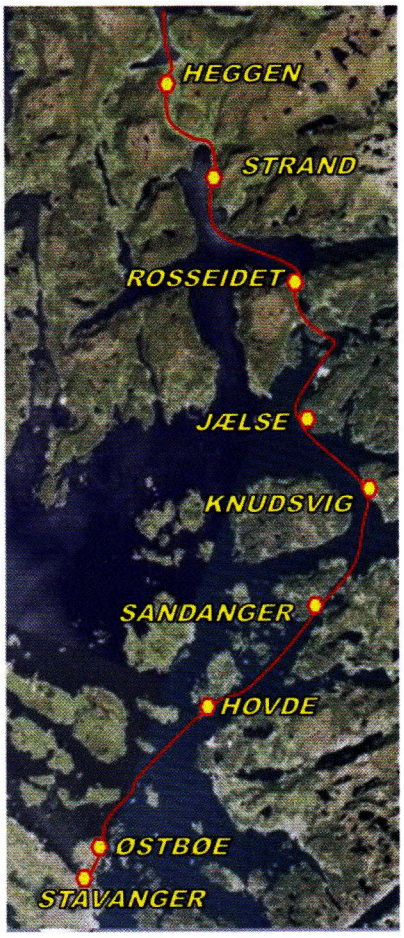

Postruta gjennom Ryfylke på slutten av 1700-tallet.

Det Norske postvesen slet med regularitet og tidsforbruk i de norske postrutene. Her var det få unntak, og problemet var likelydende stort sett over hele landet. Helt på slutten av 1700-tallet var veibyggingen godt i gang. Kommunikasjonene i vårt lang-strakte land var utfordrende på mange måter, men det gikk framover.

Fremkommeligheten var problematisk, mest på grunn av vær og et vanskelig terreng. Postbønder og postførere slet med å holde tidsfristene i store deler av postrutene. Det var mange forhold som skapte frustrasjon og likegyldighet. Postbonden var underlagt et regelverk som føltes svært urettferdig, og som han mange ganger ble straffet etter uten at han hadde den minste mulighet til å unngå situasjonen han ble straffet for. Situasjonen var tross alt blitt bedre etter Jens Schanches reformer, men der var fremdeles en vei å gå.

Kommunikasjonene i sin alminnelighet i Norge var fremdeles problematisk. Private reisende hadde sine utfordringer i bestrebelsen på å nå sine reisemål. Skyssvesenet var rimelig greit regulert, men det var ikke alltid like enkelt for de reisende å ta seg fram. Å skaffe seg skyss var ofte vanskelig, og da ble naturlig nok enhver mulighet nyttet. Nå var det slik at postbønder og postførere hadde et strengt forbud mot å ta med seg fremmede i postbåten eller i postvogna. Dette i motsetning til i Danmark hvor det var helt legitimt å ta med reisende dersom plassen tillot det. Da kan en stille seg spørsmålet om reisende i Danmark var mer lovlydige enn reisende her i Norge. Det var jo ofte store verdier som ble fraktet med posten, og forskjellen var i så måte ikke så veldig stor mellom Danmark og Norge. Likevel var det stor forskjell på regelverket.

Her i Norge ble det slått hardt ned på når det ble oppdaget fremmede passasjerer i posttransporten. Hvorfor det var slik kan ha sin årsak i at de norske postrutene hadde mange og lange øde strekninger, men det er neppe hele forklaringen. Strekningen det her gjelder er en av de mest problematiske strekningene i postruten mellom Stavanger og Bergen. Det var rundt tyve år siden denne postruta ble satt i gang igjen etter at den ble lagt ned i 1690-årene. Den følgende rapport viser med all tydelighet at poststrekningene inn til Stavanger både nordfra og sørfra var svært problematisk.

"Pro Memoria!

Post Memorialen som afgik fra Bergen hertil den 23de d. M. udviser, at Posten afgik fra Postaabnerstædet Westböe paa Sandeidet den 25te hujus Klokken 3½ Eftermiddag til Jelsöe Postaabnerstæd, som er 4 Mile, og det skal skydses i 8 Timer, men ankom ikke til Jelsöe förend den 26te dito om Eftermiddagen Kl. 2, og fra Jelsöe til Stavanger som er 5 Mile, og skal skydses i 10 Timer, er den afgaaen bemelte 26te hujus Eftermiddag Kl 2, men ankom ei hertil, förend den 27de dito om Morgenen Kl 8 og ½ Slet. Ligeledes befindes det, af den fra Christiansand i Dag med Posten hidkommen Time Seddel, af Posten fra Helleland Præstegaard her til Postkontoret, som er 6¾ Mile, og skal skydses i 13½ Time, har været underveis fra i Gaar den 27de April Kl 10½ Formiddag til i Dags Morges Kl 6. Dette anmeldes saaledes underdanig efter Ordre, samt, at hverken Post Memorialen imellem Stavanger og Bergen, eller Time Seddelen imellem Christiansand og Stavanger ommelder nogen Aarsag til Opholdet.

Stavanger Postkontor den 28de April 1796.

Jacob deRytter (sign)"

Rapporten viser følgende forsinkelser i slutten av april 1796:

Westbø (Sandeid) til Jelsa 22 ½ time
= 14 ½ time forsinket

Jelsa til Stavanger
18 ½ time
= 8 ½ time forsinket

Helleland til Stavanger
19 ½ time
= 6 ½ time forsinket.

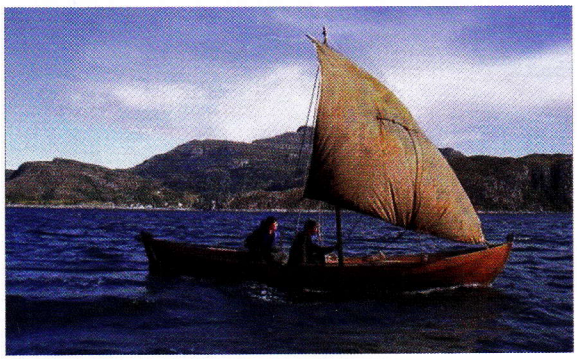

Seksæring for seil. Brukt som postbåt ***© Gert Meyer***

Dette tydeliggjør hvilke problemer det var med postførselen inn til Stavanger, og hvor sårbar posttransporten egentlig var i disse rutene. Selv en vindstille dag slutten av oktober og i begynnelsen av november samme år var forsinkelsen mellom Westbø og Stavanger på henholdsvis 45 timer og 22 ½ time, og dette er gjennomgående i flere rapporter i samme tidsrom.

Her i de følgende dokumenter fikk det konsekvenser når en postfører forsøkte å være behjelpelig med transport for reisende. Postmester Jacob deRytter i Stavanger skriver i det følgende dokument til Amtmann Scheel og ber om at det ble satt i gang undersøkelser om "forbrytelsen" der en fremmed var tatt med i postbåten fra Sandeid til Stavanger.

"Pro Memoria!

Endskiönt jeg baade muntlig og skriftlig har forbuden Postbönderne i Ryefölke, at medtage, Posten uvedkommende Reysende, som Passagerer paa deres Baade, naar de skydser Posten, er jeg dog kommen i Erfaring om, at en Karl fra Etne i Bergenhuus lehn, som agtede sig til Christiansand, er först i denne Maaned bleven befordret med Posten fra Postgaarden Strand ved Sandeidet lige til Hovde Postgaard, hvorfra han maatte tage sig anden Befordring, da Postfolkene ikke vilde före ham med sig her til Byen; og da bemelte Karl skal have fortalt Postbonde Hans Hovde, at Posten fra Strand til Roseidet, derfra til Jelsöe og fra Jelsöe til Nordre Knudsvig, har vært skydset med ikkuns en Mand i Baaden fra hver af disse Postgaarde foruden ham, uagted Postbönderne ere noksom formanede til at skydse Posten bestandig med 2de af deres egne Folk, eller i nödsfald med hielp af en bekiendt troe Lejed Mand, skulle jeg underdanig anmode Deres Höivelbaarenhed, at dette ogsaa maatte vorde undersögt, og vedkommende skyldige anseede efter den Kongelige Postforordning af 4de Aug. 1758, da jeg ikke rettere kan indsee, end at betroe en fremmed reysende Karl i Baaden med en eneste Postkarl, er virkelig at sætte Posten i vove for et hvert ondt Anslag, som saadanne fremmede Reysende kunde falde paa, da det er noksom bekiendt, at Posten ofte indeholder betydelige Pengesummer, og at hazardere Posten saaledes, strider tvertimod den Pligt, som efter allerhöystbemelte Forordning er Postbönderne paaliggende, i Henseende til Postens sikre Befordring.

Stavanger Postkontor den 25te May 1796.

Jacob deRytter (sign)

Höivelbaarne Hr KammerJunker og Amtmand Scheel."

Hva utfallet av denne saken ble, har jeg ikke funnet dokumentasjon på. Tre år senere skjer dette igjen, og da får det store konsekvenser for der involverte. Det kan jo tyde på at dette var et relativt utbredt fenomen i Ryfylke.

"Det Kongelige General Post Amt har under 21de September sidstleden tilskrevet Amtet saaledes:

Til Hr justisraad og Amtmand Koren,

Da der ved det med Amtets behagelige Skrivelse hertil under 30te f.m. sidstleden Examinations forhør er bleven oplyst, at Postbønderne paa Stationerne Strand, Rosejdet, Jelsøe, Nordre Knudsvig og Sandanger i Ryefølche, have, da de befordrede den til Stavanger den 22de Februarii dette Aar ankomne Bergenske Post, tvertimod det, som dem fra vedkommende Postmester er tilkjendegivet, medtaget i Baaden 2de fremmede Rejsende; Og General Postamtet ikke kan andet end være eenig med der Amtet har yttret i henseende til den Fare, Posten udsættes for naar deslige fremmede Persohner fölge Posten, ligesom dette og lettelig kan foraarsage Ophold i Postens Befordring. Saa skulle man herved tjenstlig anmode Hr Justitz Raaden, behagelig at ville dictere Postbönderne paa berörte Stationer Rosejdet, Jelsøe, Norde Knudsvig og Sandanger, for benevnte deres forseelse, en Mulct hver af 64 Skilling, og Postbonden paa Strand, der var den förste der fra det faste land modtog bemeldte 2de Rejsende, og derved forledte de övrige Postbönder til at lade dem fölge med i Postbaaden, og desuden har ved sin Benægtelse sögt at legge Skiul paa saadan sin Forseelse, en Mulct af 1Rdr, i alt 3 Rdr 64 skilling, og derhos lade dem bekjendtgiöre, at disse Mulcter paa sedvanlig maade vil blive indeholdt i deres tilgodekommende Postskydslön, hvorom Postmester deRytter i Stavanger herfra er tillagt fornöden Ordre. –

Geeralpostamtet, den 21te Septbr 1799

Hvilken det Kongelige General Postamts Resolution hermed til Efterretlighed bekiendtgiöres Postbönderne paa Sandanger, Nordre Knudsvig, Jelsøe, Rosejdet og Strand, med Underretning at hvis de ikke skulle ville lade sig disse Mulcter afdrage i deres Postskydslön, saa vil samme blive hos dem at udpante paa lovlig maade;
Denne udstædde Bekjendtgiörelse forsændes fra den eene Postbonde til den anden: nemlig fra Sandanger til Nordre Knudsvig, derfra til Jelsöe, derfra til Rosejd og videre derfra til Strand, ved hvilken Omsendelse som hver Postbonde paategner samme at den er ham forviist, og endelig naar den saaledes er tilsidst paategnet af Rasmus Strand, sendes den igjen tilbage her til Amtet
Stavanger den 5te November 1799

(original signert

Paa amtets Vegne *CKastrup* (sign)

Til Postbönderne paa Postgaardene Sandanger, Nordre Knudsvig, Jelsöe, Rosejd og Strand.

Anvist paa Strand d 15 November	*Rasmus Jacobson* (sign)
Anvist paa Jelsöe 20de November for	*Biörn Jelsöe* (sign)
sammetid formiddag anvist for	*Nils Gudmundsen Rodseidet* (sign)
Anvist paa Knudsvig 21 november	*Jon Jonsen* (sign)
Anvist paa Sandanger 21 november	*R Sandanger* (sign)"

BUDSTIKKA

mottar trykningsbidrag fra følgende firmaer
Kjell Germeten AS
Engers Frimerker
Skanfil Auksjoner AS
Skanfils Moldenhauer-auksjon
Norsk Posthistorisk Selskap takker for bidragene.

93. auksjon 27. og 28. april 2018.

117. auksjon 26. – 27. oktober 2018

201. auksjon 19.-20. januar 2018

77. auksjon 9. - 10. november 2018